

B 126

Luggemise tükkid

noorte kolilastele.

Esimine jäggo.

Tartus.

Trükkitud R. Mattieseni jures.

1872.

Die Kunst der Buchdruckerei

von

Gegen den Druck dieser Lesestücke für Kinder ist von Seiten des
Livländischen Evangelisch-Lutherischen Consistorii nach vorgängiger Durch-
sicht derselben nichts einzuwenden.

St. Marien in Dorpat, 1871 October 18.

Im Namen und Auftrage des Consistorii:

N° 1585.

Consistorialrath A. H. Willigerode, Assessor.

Von der Censur gestattet. Riga, den 18. November 1871.

Geskönne.

Se ramat kirjutasfe, et armsad nored kolilapsed luggedes mõnda head õppetust saaksid ja ka muidu hästi õppiksid tähhele pannema, mis nemmad omma silmadega näwad; agga temma kirjutaja teab ka isse kül, et se temma and' mitme asja polest polik on, ja et teised weel ennam wigga temmast sawad leidma. Kaks asja agga sago nimmetud: 1) et se ramat ei olle täieste wannal kirjutuse wiisil kirjutud, egga ka uel. Se on sellepärast, et „Gesti ma rahwa lauluramat“ iggas maias on, ja, ni kui Piibel ja Uus Testament, weel wannal wiisil on trükkitud. Kus wannal kirjutusel hingeta tähtesi liaste on, et luggejat woiwad eksitada, seal on neid mahhajatud; 2) et ei olle keik ühhesuggused tükkid ühte klassi ehk jäusse pandud. Sedda tehti sellepärast, et lapsed luggedes ei peaks ärratüddima, waid ärguks jäma.

Et luggemise õppimise jures üllem assi on, et laps mõistab, mis temma loeb, on nisug-

gufed luggemised wallitsetud, mis ni ferged on mõista, et ka nooremad lapsed neid arrosamisega võivad luggeda. Ennamiste on nad ühhest kõliluggemise-ramatust woetud, mis Hanoweri maal 1867 aastal jubba 15 korda olli trükkitud (Temma wäljaandja H. F. Flügge); agga kui se nimmetud ramat ka Hanoweri maal rahwa melepärrast on olnud, siis lähheb ommetegi se Gesti-kele luggemise ramato esimine jäggo nüüd otsekui mafulaja wälja, ja jääb temma teine jäggo tullemata, kui tedda ei nouta.

1. **Sommiko laul.**

Oh armas Õnnisteggia!

Mul päwa walgust andsid sa,
Lass' ello walgust ka mo sees
Nüüd selgest paista süddames.

Oh aita tänna armust ka
Mind sinno auuks ellada;
Sest, kui sa mind ei awwita,
On minno tö keik asjata.

Mind hoia sa ning õnnista,
Sa omma palle lasse ka
Mo peale paista armuga;
Mul omma rahhu anna sa!

(Taewa Lõuke.)

2. **Sommiko palwe.**

Õnnistago mind Summal Issa, Poeg ja pühha
Waim. Amen. Minna tännan sind, mo armas tae-
wane Issa, Jesuse Kristuse, sinno armsa Poja, meie
Issanda läbbi, et sinna mind minnewal õjel olled ar-
mulikkult hoidnud ja kaitstud keige ihho ja hinge kahjo
eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna
wõiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda

ja mahhajätta. Anna mulle andeks keif minno pat-
tud ja eksitused, misga minna sind ollen wihhastanud.
Kaitse ja hoia mind selfinnatsel päwal armulikkult keige
patto, kurja ja kahjo eest, et keif minno mötte, sõnna,
teggo ja ello wõiks sinno melepärrast olla. Eest
minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema Wal-
litseja ja keid üllemad, omma wannemad, suggulased,
waenlased, keif ristirahwast ja keif mis mul on, sinno
holeks. Sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno
pühha ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi
melewalda minno ülle ei ja. Amen.

3. Jēsand hoiab sind.

Kolm wagga poisikest, kellest keigewannem kahhe-
teistkümnne aastane olli, hoidsid külla liggidal omma
lamba-karja. Nemmad süütsid wanna pu kõrwa tuld,
sest et wägga külmi ja tulene süggisene pääw olli, ja
tahtsid kartuhwolid küpsetada, mis neile koddunt kasa
ollid antud. — Wannem pois wöttis omma Testamenti
ramatu kätte ja lugges norematele sedda tükki ette,
mis koolmeister wiimsel kōli-päwal neile olli juttusta-
nud; teised ligutasid tuld ja pannid kartuhwolid tullise-
tuhha sisse.

Äkkitselt toufis kange tuul, murdis wanna pu, kelle
liggi poisikesed istusid, katti, otse nende ülle. Agga, et
sel puul kül rohkeste tuggewaid okske olli, jäid süiski
need jummalakartlikud lapsukesed okske wahhe kohta
ja keif kolm ilma wiggata pealaeft jalla-tallani. Kui
nemmad ommast ehmatusest ollid toibunud, sõid nem-

mad römuga, Summalat tännades, omma küpsetud kartuhwliid okste warjus, ja lambad tulleid neid lehta, mis weel haljad ollid, pu küljest söma. Seal, kus wallu ja õnnetu surm liggi olli olnud, olli nüüd Summala kaitsemise läbbi öiete waike ja rahuline asfi.

4. **Papselik palwe.**

Küllas olli tullekahjo. Põllewa hone liggi seisis weike urtsikukene, kus waesed rahwas omma kahhe lapsoga ellasid. Need wiisid omma pisisukest warrandust rutto kaugemale tulle eest ärra. Kui nemmad taggasi tuelles näggid, et tulli nende honekese liggi aias, siis hakkasid lapsed küssendama: „Armas Snnisteggia, jätta meile meie maia! Armas Snnisteggia, jätta meie maia seisma! muido meie ei sa jälle teist, ja talw tulleb peale!“

Ja wata! tulli ei putunud selle majakese külge: tuul ajas tulleleget ühhele ja teisele pole temmast ärra. — Snnisteggia olli laste palwet kuulnud.

5. **Lehm.**

Lehm ei olle kül ni kenna loom kui hobbune; agga kas fegi tedda sellepärrast peaks ärrapõlgama? Temmal on louadest alla pole rinnust sadik pehme lot', mis alla pole laiem on, nelli jalga, lõhnutud kabjad, pitt sabba, kelle otsas karwa-tut'. Pea küljes on kaks kõwwerat sarwe, otsaesine on lai, filmad on tummedad, kõrwad seisawad mõllemile pole püsti, su on lai ja suur. Ei olle temmal suurt illu. Siiski

on laut täis lehmi, kui ta agga puhhas hoitakse, ja karri, mis wäljal ehk metsas karjama peal omma krappidega ja kelladega healt teeb, wägga kenna nähha. Karjama peal, ni kui laudas on ellajate su ikka liikumas ja omma toito purretamas. Se tulleb seft, et keif, mis nemmad on sönud ja allaneelnud, neile pärrast jälle suhhu tulleb, et ta ueste saaks purrustud. Sedda nimmetakse: „lehmad mäletsewad“. — Lehm sadab innimesele suurt kasju omma pima läbbi, kellest ka wöid ja juusto walmistakse; temma lihha on tugew toidus; temma nahka pargitakse, et häid kingi, sapid, rihmo ning teisi tarwilisi asju seft pargitud nahhast wöib tehha; ka temma sarwedest ja luist tewad kammi-meistrid ja treialid mitmesuggust tarwilist tööd.

6. Lammas.

Lamba nahhast walmistakse head sojad kasjukad, willast koutakse sukke, mütsa, kindid, kamsolid ja muud ihhu-kattet, willast tehakse ka kallewid, kellest soje riidid saab wannadele ja noortele. Lamba lihha süakse, temma raswast tehakse seepi ja keigeparremid raswa-küünlaid, temma solikatest wänatakse wioli keled.

Et lammas ni tarwiline loom on, hoiab innimene tedda omma koddu, ja nimmetakse tedda kodduellajaks. Lammas on kannatlik loom, ei te omma su lahte, kui tedda nidetakse, ja on wait, kui tedda wiakse ärratappa. Ni kannatlik ja tassane läks meie Issand Jesus Kristus surma sisse. Sellepärrast ütleb ristia Joannes temmast: „Wata, se on Jummalal Tal!“

7. Karjane.

Karjane wiib omma karja laudast hea rohhoma peale ja jahhutaja wee jure. Kui weikesed tallekesed on ärrawässinud, siis wöttab temma neid omma sülle, ja kui nemmud on ärraeksinud, toob temma neid jälle taggasi karja jure. Suisel aial lähheb temma ka omma karjaga õidse, se on, ta hoiab tedda wäljas õse karjama peal. Abel, Moses, Dawet ollid karjatsed. Kes on teikide innimeste karjane?

8. Papsufesed armastage teineteist!

Sebedeuse, Kalilea-ma kallamehhe poeg, Soannes, olli Jesuse jüngriks sanud, kui ristia Soannes, meie Õnnisteggia peale näidates, olli tunnistanud: „Wata, se on Jummalalal, kes mailma pattud ärrakannab!“ (Soan. 1, 29) ja hoidis sest päwast tullise armastusega Temma põle. — Kui keiser Tomitsian, kes tedda Patmuse järe peale olli ärrasaatnud, olli furnud, siis sai Soannes sealt lahti lastud ja läks jälle Ewesuse linna, kus temma enne mõnne aasta risti-koggoduse õppetaja ja üllewaatja ehk piiskop olli olnud. Ni suur olli temma armastus teiste innimeste wasto, et ta, kui wanna ellatand piiskop, üksford ühhe huffaläinud nore mehhe järrele, kes rööwlite peälifuks olli sanud, metsa jooksis kunni temma tedda kätte sai. Siis palus temma, nore rööwli ette kumardades, ja temma kaele suud andes, filma weega, et temma head õppetust wöttaks ja omma patto te pealt Issanda pole

põraks; — ja temma armastus wõitis nore mehhe kurjaks ja kõwaks läinud süddant ärra.

Kui Soannes jubba ennam kui saa-aastane wanamees olli, ja ennam ei suutnud kãia, siis lastis temma ennast koggoduse jure kanda, kes olli kokkotunud Sumnala sanna kuulma ja palwet teggema, ja ütles tasfase heäleaga: Lapsukesed, armastage teineteist!“ Sa kui tedda küsiti, mikspärrast ta ikka sedda üht asja nenda kinnitas? siis kostis temma: „Sellepärrast, et se meie Issanda kässofanna on, ja et siis keif hea tõ on tehtud, kui sedda üht tehhasse.“

9. Ujujad.

Amerika maal ei olle keigil kōli-lastel ni kerge asfi kōli sada, kui ennamiste meie lastel; nemmad peawad wahhest pitka ja wägga waewalist teed kãima, enne kui kōlimaia jure sawad. Jõe kõrge-kalda peale fai seal monne aia eest kōlimaia üllesehhitud, kus ümberkaudsed lapsed wõisid õppetust sada. Kōlimaia liggi kãis kül ka sild jõe ülle, agga, kes sealt ülle läks, pididi sillarahha maksma. Mõnmed lapsed, kellel waesed wannemad ollid, ei joudnud sedda rahha maksta ja pallusid sellepärrast sillawahti, et temma neile lubba annaks iggapääw ilma maksuta ülle silla minna. Agga se mees wangutas pead, ja ei lubbanud. Mis teggid nüüd poisid, kellel himmu olli iggapääw kōlis kãia? Nemmad wõtsid, kui nād jõe äre ollid sanud, ommad rided seljast, siddusid neid omma kufla peale ja ujusid filla kõrwas jöest läbbi. Nenda teggid nemmad kui

sojad, agga ka kui willud päwad ollid, ja said ilma kulluta kōli.

10. Wido.

„Juttustage mulle, mis teie eile Widuſt ollete luggenud!“ ütles üks koolmeister omma kolilastele. Weike Willem joudis keikide ette, et temmal wägga suur himmu olli, sedda asja juttustada. Ta hakkas kohhe peale ja ütles: „Emma olli mittukord Widule üttelnud: „Wido, Wido! hoia et sa ial ommaſt ſāngiſt wälja ei tulle, enne kui olled luggenud: „Dnniſta mind Summal Iſſa, Poeg ja pühha Waim. Minna tännan ſind armas taewane Iſſa, et ſinna mind minnewal õfel olled armulikkult hõidnud, ja pallun ſind, et ſinna mind ka ſel päwal hoiad ja ommad pühhad inglid mulle kaitſiaks läkkitad. Amen.“ Agga Wido olli ükskord ülleſtousnud ja palwe teggemata jätnud. Siis on temma koddunt minnes treppi pealt mahhalibbistanud ja temma pea on wägga haiget ſanud. Ta kui ta lihhapõdiſt mõda läks, ſiis on lihhuniku suur koer, — lihhatük ſuus, mis ta olli kätte ſanud — mõdajõksnud ja Widut porriſſe mahhalükkanud. Siis on üks wanna eideke, kes sedda näggi, tulnud, ja tedda omma põllege ärrapühkinud ja üttelnud: „Wido, Wido! sa polle wiſt tänna hommiko palwet teinud!“ Siis läks Wido jälle koiu taggaſi, wöttis rideſt lahti, heitis ueste omma ſāngi ja teggi omma palwet. — Kui ta pärraſt kōli joudis, ütles koolmeister: Wido, miſs sa ni hilja tulleſt?“ Ta kui Wido olli koſtnud: „Ma ollin tänna ülleſtouſteſt unnuſtanud palwet teggemata

ja piddand ueste sängi heitma!" ütles koolmeister: Siis ma ei panne sind tänna sellepärrast, et sa hilja tulnud, nurka seisma; agga ärra ial jälle palwetegemist ärraunnusta!"

11. Brits Oberlin.

Üks tallonaene olli Strasburgi linna tulnud munne müma. Kaks wallatumat poissi, kes ruttuga mödajooksid, ei pannud temma munnakorwi tähhele, lütkasid sedda ümber, et munnad katki läksid ja pöggenesid naerdes ärra. Kui Brits Oberlin, üks hea poisike, kes pärrast kuulsaks õppetajaks sai, poiste kurja teggo näggi, jooksis temma wirgaste koiu, tõi omma rahhakufru ja puistas keik omma rahha waese naese rüppe, ja läks ni ruttuste ärra, et naene ei joudnudki tedda tännada.

Teinekord läks temma ühhest wanna riete-müjast möda, kui üks waene naene wanna kortsiko peale kauples, agga et temmal kaks krossi pudus, kortsiko ei sanud ja kurb ärraläks. Ni pea kui naene selga olli pöörnud, lippas Brits tassakeste kaupleja jure pistis 2 krossi temma pihku ja ütles sallaja temmale: „Kutsuge sedda innimest taggasi ja andko kortsiku temmale, mis temma iggatses!“ Brits isje läks kermeste omma teid.

12. Jesuse järrelkäia.

Wijil: Oh, Jesus Kristus, tulle ja.

Oh Jesus, pühha lapsuke!

Sa olled igga lapsese

Kül tähhets. Meid ka aita seks,
Et jame sinno sarnatseks!

Meid aita omma Waimuga
So jälgis ikka kõndida,
Et paistaks wälja meie seest
So pühha kuio sannast, tööst!

13. **Suine öhto.**

Kui öhto jouab, wereb päike taewa äre; pilwed, mis temma liggi on, punnastawad; ilm lähheb wiluks; weest ja maddala heinamāde ja luhtade pealt touseb uddu ja rohhi saab kasteft nisutud. Suhwtis mängib arwamata säskede hull. Viinud laulwad omma öhto-laulo, messilased tulleswad omma pūde jure taggasi, et omma päwa-tō järrel saaksid puhhata. Sedda wirgemad on siis konnad lompides krooksumas; nahk-hired lendawad senna ja tänna; läikiad usfid hiilgawad kui weikejed tullekesed rohhu sees. Tōmehhed on wäljalt ja karjad karjama pealt kōddu läinud. Innimesed ja tō-lomad on wāssinud, agga neil on ka sōma-issu ja uād otawad öhto-sōki. Pārrast sōma tewad innimesed öhto-palwet ja heidawad maggama.

14. **Öhto-palwe.**

Ennistago mind Summal Issa, Poeg ja pühha Waim. Amen. Minna tännan sind, minno armas taewane Issa Jesuse Kristuse sinno armsa poia meie Issanda läbbi, et sinna mind sel päwal olled armu-

liffkult hoidnud ja kaitstud keige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna wõiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ja mahhajätta. Anna mulle andeks keik minno pattud ja eksitusid, misga minna sind ollen wihhastanud. Kaitse ja hoiu mind selfinnatsel õsel armulikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keik minno mõtte, fanna, teggo ja ello wõiks sinno mele pärrast olla. Eest minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja ja keik üllemad, meie wannemad, suggulased, waenlased, keik ristirahwast ja keik, mis mul on, sinno holeks. Sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peale ei sa. Amen.

—
Ma tännan, armas Issand, sind,
Et olled tänna kaitstud mind
Mul pattud andeks anna sa,
Siis wõin ma rahhus hingata!

15. **Ei se tuffu, kes sind hoiab** (Paul 121, 3).

Tomas Platter, kes pärrast kuulsaks õppetud meheks sai, olli ommas lapse põlwes karjapoisike. Ükskord olli temma karjast üks kits ärrakaddunud ja ta otsis tedda mäggedes kunni pimme õ peale tulli. Pimmedas jäi temma ühhe fibbuwitsa põesa külge omma rietega kinni, ja ei sanud milgi wisil omma waewlemisega sest lahti. Häddast ja waewast wäsfuinud, uinus temma wimaks maggama. Kui ta hommiko und omma filmist pühkis, näggi temma, et ta wägga süggawa

augu kaldal maas olli. Olleks temma õ pimmedas weel ühhe samm eddasi lainud, siis olleks ta järsu süggawuse sisse langenud, omma lu-kondid purruks lö- nud ja äkfilist surma sanud; agga Issanda ingel olli tedda hoidnud.

16. **Sammal on armastus.**

Üks paggana rahwa kuningas ütles kuulsa targa mehhele: „Ütle mulle, mis on Sammal!“ „Anna mulle ühhe päwa järrelemõtlemise aega — kostis mailma asjade ärraarwaja — siis ma tahhan sulle sedda öölda!“ Kui se pääw olli mödalainud ja kuningas omma küsümise peale wastust noudis, ütles mailma- tark: „Anna mulle ka päwa järrelemõtlemise aega, kül ma siis sulle ütlen, mis Sammal on.“ Kahhe päwa pärrast pallus temma nelli päwa mõtlemise aega. Nenda temma ei annud selle küsümise peale wastust, waid pallus agga ifka jälle kahhewõra ni paljo mõt- lemise aega, kui kuningas temmale wimat korda olli annud. Kui kuningas wimaks ärratüddines ja äkfilise melega küsüis, mit se ajawitmine pididi tähhendama? ütles kulus ilma-tark: „Sedda ennam minna sedda asja järrelemõtlen, sedda wähhem saan ma sest arru!“ — Nistirahwa lapsukesed teadwad lühhikese salmikese ga nimmetud kuningaga küsümise peale wastust anda, was- tust, mis keigetargem paggan ei olleks wõinud kätte sada, kui temmale weel sadda aastad järrelemõtlemise aega olleks antud. Se salmike on 1^{es} Joannese ra- matus 4^{mas} peatükkis nenda luggeda: „Sammal on armastus.“

17. Roddu-Päsfesed.

Päsfesed on wirt ja julge lind, hülgawa finnika-musta seljaga ja walge kõhuga. Temma toidus on kärbsed ja säsed. Et ta neid wõiks tabbada, peab temma parras kerme lendaja ollema. Sellepärrast on Summal temmale pitkad ja õhhufesed tiwad lonud. Omma pitka hargisarnatse sabaga wõib ta lennus ruttuste ümberpöörda. Temma jallad on penikesed ja weikesed, et nemmad lendamist ei wiwitaiks, nok on penike ja orra sarnane, et ta luhwti kergeste wõib läbbileigata. Kui wälk lendab temma üllemelt alla, pörab filmapilgul ümber ja lähheb nisamma ruttu jälle ülles kõrgesse. Puttukeste jahhi pärrast on temma wägga kasulik loom. Sellepärrast ei te ükski sel linnufesed haiget, egga kela tedda omma pesja maia kattukse alla teggemast. Pesja teeb temma niiskest mullast, õlle- ja heina kõrtest. Nokka ja jalgadega sõtkub ja wautab temma mulda kinni ja teeb sedda omma sülgega fitkeks.

Süggise lähheb temma meilt ärra sõjema mäle. Kui kewwade jouab, tulleb temma jälle sesamma kohta taggasi, kus ta enne olli ellanud, ja otfib omma wanna pesja. Laulu, mis temma siis laulab, on innimesed nenda ärratõlkinud:

Kui süggise läksin siit, läksin siit,
 Ollid täis kiristud ja kastid keif.
 Kui taggasi tullin, jah taggasi nüüd,
 Tühhi on keif.

18. Püsfesed ja sured linnud.

Keige tillemad linnud ellawad Amerika maal ja

nimmetakse kolibriiks. Nemmad on wägga illusat karwa ja hülgawad kui kuld ja hõbbe. Nende munnad on herne sūrused. Neid linnukesi ei lasta hawlitega, waid liwa terradega, muidu lähheksid nemmad futumaks purruks. — Seal maal ellawad ka õmblikud, mis ni sured on, et nemmad neid waesi lome (kolibriid) kui sääska püüdwad ja ärraimnewad.

Lamba-kotkas on suur lind, mis Sweitsi-Ma kõrge mäggede peal ellab. Kui temma ommad tiwad laiale lööb, siis on ühhe tiwa otsast teise tiwa otsani 8 kunni 9 jalga maad. Ta on ni tuggew, et temma kitse ehk ka lapsukesi wõib ärrawõita ja lendes ärrawia.

Keigesurem lind on Tana-lind (Jurispea kul') kedda Asia ja Ahwrika-ma kõrbedes leitakse. Ta kasvab kahheksa kunni kümme jalga kõrge, saab kolm sadda naela raskeks. Et temma ni raske on ja temma tiwad wägga lühhikesed, ei wõi temma lennata; agga temma on ussinam jooksmata, kui keige kergem hobbune. Pea ja nok on hannepea ja nokka sarnatsed, agga ilma sulleta. Kaela allumine jäggo ja ihho on kerge willasarnaste sulgedega kaetud, ja taggapool sured walged ja mustad sulled, mis suurtsuggu naesterahwas peaehteks prugiwad. Tana linnu munnad on lapse pea sūrused ja kaluwad 2 ehk 3 naela.

19. Rituse laul.

(Wisil: Keit tulge minno jure niid.)

Ei minnagi ei unnusta, Waid tahhan meles pidada, Mis armas Summal teinud. Keit lomad kiitwad

temma tööd, Ka minna laulan sedda head, Mis meie film on näinnd.

Ma mötlen: kui on jubba teal Mi kaunis asfi ilma peal, So fiin ses hädda-orrus; Mis saab weel pärrast ollema, Kui same taewa tullemä, — Seal igga- weseš ellus?

Mis römo seal weel tunnukse, Kus Jesust ennast nähkakse, Ja minno körwad kuulwad, Et mitto tuhhat Kerubim Ja mitto tuhhat Serawim Sul Halleluja laulwad!

Oh, et ma seal, jo ollekfin, Ja sinno jures ellakfin, Sa helde Issa taewas! Siis jaakfin ingli lauluga Sind üllendama römuga, Kui ollen peäsnud waewast.

(Laulo ramat № 568.)

20. **Tark karjapoisike.**

Ülkskord olli karjapoisike, kes omma targa kostmiste läbbi, mis temma igga küsfinise peale andis, laialt olli kuuljaks sanud. Ka kunningas sai sest teada, agga temma ei uskunud, mis temmale sest poisikesest rägiti, ja käskis tedda ennese ette tua. Kui ta temma ees seisib, ütles kunningas: „Kui sa mulle kolme küsfinise peale öiget wastust wöid anda, siis tahhan minna sind ommaks lapses wastowötta, ja sinna pead mo kunninglikus linnas ellama.“ Poisike ütles: „Mis küsfinised need on, mis sa mulle tahhad ettepanna?“ Kunningas hakkas peale: „keigeesfite küsfin minna sinno käest: Mitto weetilka on mailma merres?“ Karjapois wastas: „Aus kunningas, laske keit jöggede ja hallikate suud finni matta, et ülski tilgake, mis minnuft

luggemata jänud, ennam neist merresse ei lähhe, siis tahhan minna öölda, mitto tilka merres on." Kuningas ütles jälle: „Mo teine küsimine on: Mitto tähte on taewas?“ Poisike laskis ennesele füre walge poogna pabberit anda ja teggi sullega arwamata hulga weikesid täppisid selle peale, et selle pabberi peale wadates, iggaühhe filmad piddid kirjuks minnema, ja ütles: „Ennah! ni suur on taewa tähtede arwo, kui siin pabberi peal täppisid on; luggege agga ärra!“ Kui ükski neid ei joudnud ärraluggeda, ütles kuningas: Minno kolmas küsimine on: Mitto minutid on iggaweses aias?*) Karjapoisike kostis: „Kaugel tagga Tartu on üks wägga suur raudkiwi, kolm wersta kõrguti, kolm wersta laiuti ja kolm wersta on tedda weel ma sees. Senna tulleb, kui sadda aastat möda läinud, ikka jälle üks weike liinuke ja ihhub omma nokka kiwi külge. Siis kui se suur raudkiwi selle õerumise läbbi põhjani on ärrakullunud, siis on iggawese aia esimine minut mödaläinud.“

Se peale ütles kuningas: „Sa olled targaste minno kolme küsimise peale kostnud ja pead eddespiddi minno kuninglikus linnas minno jures ellama ja minna tahhan sind kalliks piddada, kui omma last“.

21. Wõi-lilled.

Lastel on lust wainul murro pealt wõi-lillide walged pead noppides, mis silleda ümmarguse warre otjas seisawad ja halja lehtede wahhelt wäljawahhiwad.

*) Ühhe tunni aeg on 60 minutid.

Nemmad puhutvad siis — omma arvates — laternid ärra ja wiskawad paljad otsakesed ärra, ehk tewad ka neist öiekeste wartest keefid. Ärrapuhhutud seemned lendwad iggale põle laiale, tulest senna ja tänna aetud. Tede äre ehk aeda, kuhhu nemmad ülle aia lendasid, jäwad need prunid seemnekesed omma tillukeste kisu-dega ma pülge kinni. Peagi kaswawad haljad arru-lised lehhed ja kesk paigast silleda warre peal kuldsed ödied mesilaste ja Insektide*) römüks.

Mõnne päwa pärrast seisab kollase lille assemel üks willapea, kelle seemne-terrad jälle teele lähewad.

Weiksed söwad hea melega wõi-lillede lehta keige öiledega ja lehmad annawad siis rammusat pima. Sellepärrast nimmetakse need lilled wõi-lilleks, saksakele ka lehmälilleks.

22. Lööke.

Löökest nääd sa haljaka-pruni üllikonnas ja kuled tedda kewwade jubba aegsaste omma römulaulo laulwad. Temma on warblasest wähhе suurem; ta pea on ümmargune ja nõk sirge. Sedda teeb temma lahti, kui temma tahhab laulda, ehk toidust wõtta. Temma toit on seemne-terrad ja Insektid; tiwad on kaunis pitkad, et ta woib kõrgesje ülleslennata ja kawa taewa al lähwitada. Ülleslennates laulab ta, otsekui tahhaks temma öölda:

„Mo Issa on seal taewas, Senna ka minno himmu käib.“

Sa siis laulab temma jälle, ennast alla põle las-

*) Insektidest on kõli ramatu 3-mas jäus „Summala lomadesi“ 46-ma lehhe küljest luggeda, ja mesilastest laiemalt 49—51 lehhest sabid

tes, kui tahhaks ta öölda: „Kül on agga kauge, jah kauge kül!“

Siis tulleb temma mahha põllo peale, ja ellab waggude sees, teeb omma pesa rohhu-körrekestest ja karwadest mulla panga tahha, ehk süggawa ellaja jäljeko. Selle pesa sisse munneb temma kolm kunni kuus pitkergust, halli, täppilist munna ja haudub neid kaks nädalad.

23. **Öpitt (Sisjak).**

Ka se laulja lind on warblasest pissut surem. Temma sulled ei olle kül ni kennad, kui mõnnel mu linnul: selg on punnakaš-hal' ja kõht walgjaš-hal'; agga laulu polest ei sa ükski meie ma lindudest temma wasto. Temma heäl on wägga helle, selge ja tuggew. Et temma ni pitkalt, kui õ aega on, laulab, sest on temma omma nimme sanud. Kewwade, kui temma sojemalt maalt meile tulleb, hakkab ta laulma, ja lõppetab omma laulo Sanipäwa aial. Kräggastiko sisse teeb ta omma pesa, ja maddalad lehhe-pu metsad, isseär-ranis tomingad, mis järwede ja tikide liggi kašwawad, on temmal keigearmsamad ellu-assemed. Öpittku munnad on helle-rohhelised, prunika täppidega. Omma poegi toitwad nemmad Insektidega, keigeennam agga weikeste rosheliste ussidega, mis wiljapu aedadele wägga kahjulikud on. Sellepärrast on meil sest linnust ka suur kašsu.

24. **Käggu.**

Käggu on ronniate lindude seltsist; weikese tuitese

farnane. Munnad panneb temma teiste lindude pessadesse, kes ka noort käggu kui omma poega holega toidawad. Kahjo temma ei te, waid ennemine head, sest et temma palju ussa ärrasööb. Sellepärrast ärgo ükski ebbausfulistega kartko, kui käggu honete liggi tulleb, nagu tulleks sest kahjo. Wannaaegne jut ütleb, et, kui keif linnud ollid lodud, tillufesest Kolibrift surest Kondorist sadik; siis juhhatas ingel Kabriel igga linnule omma ellamise paika: kottale mäggede otsad, kablifule maddalad tikkelberi põesad, surispea kullile kõrbe liwa, pardile wet, lookesele põllomaad, kivitile jõe kaldad, päsupesele räästa allust, tonekurrele kattukseharja. Neil keigil olli melepärrast kuhhu neid juhhatati; agga kaul mitte. Kahjo olli temma melest liig kõrge, põesas liig maddal, liiw olli temmal liig kuiw, wessi liig märg, pöld liig kõwwa ja jõe kallas liig pehme, räästa-allune liig umbne, kattuse harri liig tuline. Ei kussagi ei olnud temmal himmo jada: ei Libanoni Seedridgi egga Elimi kaksteistkümmend weehallikast ja seitsekümmend palmi-pnud ei olnud temma melepärrast.

Siis sai ingel käu peale wihhaseks ja ütles: „Et otfi ennesele siis isse asset, mis sul armas!“ Sest ajast hulgub käggu ühhest paigast teise, ühhest maast teise, ja ei olle weel kohta leidnud, kus temma kauemine, kui üht suwekest olleks paigale jänud. Ta maggab igga õse isse-pu peal, munneb ühhe munna ühhe, teise jälle teise linnu pessasse, ja lähheb sealt ärra, nenda et temma omma poegi, ja poiad tedda ial tunda ei sa.

25. **Wöidu-laul.**

Kord kaul ja ka eeskil kül olli kange riid,
 Kumb neist kül parrem laulaks, kui armas Mai-ku aeg.
 Siis Käggu hüdis: „Ma wöin!“ Ja hakkas karjuma.
 „Ei, minna wöin weel parrem!“ Müüd eesl hüdis ka.
 Kül olli kenna kuulda, Ja armas nende laul,
 Nad laulsid korda möda: „Kukku, kukku!“ „S—a!“

26. **Pange tähhele linnud taewa al.**

Önnis Lutterus näggi ühhel öhtul linnukest pu
 peal istuwad, kus ta tahtis ömaja wötta. „Se linnuke
 — ütles temma — on omma öhto-sömaaja sõnud, ja
 tahhab nüüd rahhulikult maggada, on ilma holeta,
 egga murretse mitte homse ette, ni kui Tarwet ütleb:
 „Kes keigeförgema Summala kaitsemise al ellab, ja
 allati selle keigewäggewama warju alla jääb, se ütleb
 Jehowale: Sinna olled mo warjupaik ja mo tuggew
 liin!“ Menda istub se linnuke omma oksakese peal,
 heidab keik omma murret Summala peale, ja Summal
 murretseb temma eest (1 Peetr. 5, 7). Ta on targem,
 kui meie.“

27. **Summal annab keik ihho ja ello
 tarwitust ja toidust.**

Lille aeda külwatakse ka Meseda semet, sest et selle
 kalli rohhu öiekestel wäggew maggus hais on. Süg-
 gise põle tulleb sedda lille üks walge liblikas katsma,
 selle nelja tiwa peal mõnned täppid on. Temma pan-
 neb ommad munnad lehtede alla, et wihtm ja kaste

neid märjaks ei te, ja ni laiale ja emale teine teisest, et kui poiad wälja tulleswad, neil toiduse pudust ei tulles. Munnad jäwad lahtise otsaga lehhe külge finni; ja kui poeg ellama hakkab ja munnast tahhab wälja tulla, leiab ta ukse finni pandud olleswad, agga mitte kiwvi egga püga, egga raud luffuga, waid omma toiduga, mis temmal nisamma moffa pärrast on, kui meie-suggusel ounad ja pähklad. Kui ta parraja augu on läbbisõnud, tõstab ta omma pea kaks ehk kolmkord ülles, ja sõõb siis puhho parremast, puhho pahhemast küljest, ni kui südda ihhaldab.

Taewane Issa teeb selle usfiteele, otsekui saaks üks poisike wõi tüttarlapsuke waike kambri widud ja üks kinnipandud, agga üks ei olles muud, kui suur kook ehk prennik, — ja siis sel lapsukesel saaks ööldud: „Magga nüüd! ja kui sa üllesätkad, päwa paistele tahhaksid wälja minna; siis pead sedda kofi eest ärrasõma!“

Kui Summal usfitee eest, kes tänna ellab ja home warblase roaks saab, murret kannab, eks siis paljo ennam teie eest?

28. Wilja-pead.

Üks põllomees läks omma poeaga wäljale watama, kas willi jubba peaks walmis sama. „Issa, kust se tulles“, küsis poeg, „et mõnni wiljapea mani kummardab, agga teised sirged püsti seisawad. Need on kül illemad, agga teised, kes nende ees kummardawad, wist paljo allamad?“

Issa katkus kaks wiljapead ja ütles: „Wata laps, kuidas se pea, mis ni allandlikult kummardas, feigeparremid terrasid täis on, agga se, mis ni uhkete püsti

seisis, on hopis tühhi, ehk waewalt mönni nahkne terra temma sees.

Kes liig püsti hoiab omma ninna,

Sedda tühhiseks, rummalaks arwa sinna!

29. Hea süddame-tunnistus on pehme peapaddi.

Süggise olli kätte tulnud, lehhed puddenesid püde pealt ja kähisesid jubba te-käiate jalgade al, kui üks wanna wiggane naesterahwas keigelligema küllasse olli läinud, ennesele üfi õlgi palluma, et sojemat ja pehmemat maggamise asjet saaks. Meid õlgi, mis head innimesed temmale andsid, ei sanud temma teistwiisi ärratallitada, kui et ta need ühhe kargo külge siddus, kelle warral temma käis, ja nenda tasfakeste külmetand ma peal eddasi tõmbas.

Seddasamma teed tulli üks poisike, ja kui ta wanna-mori liggi sai, panni temma wägga immeks, kuidas se wanna uaene ommad õlled koiupole satis. Temmal tullid mitmesuggused mõtted, kurjad ja head. Üks kurri mõtte olli se: Kui minna nüüd tasfakeste liggemale lähhäksin ja õlgede peale kargaksin, siis se wanna innimene kuffuks filmili mahha, ja minna wõiksin krawi sisse ennast lasta ja ärrapöggeneda, enne kui temma jälle sanud üllestousta.

Selsammal aial seisis selle poisikese emma koddu ja tõstis ommad käed amma laste hulga pärrast nende ja omma Issa pole. Temma olli ikka hea palweteggia olnud; agga nüüd pallus ta kül isseärranis öiete süddamelikkult; sest temma lapsel, kes te peal olli, tulli sel filmapilgul wägga hea mõtte. Röömsa näuga astus

temma wanna sandi ette, terretas tedda ja ütles: „Anlena, meil on üks te, agga teie õlled wõin minna parremine kanda kui teie!“ ja ni ruttuste, et naene ei joudnud ei egga jah öölda, peästis temma köidiko lahti, wöttis õlled õlla peale ja läks nobbedamine eddasi, kui sandil karkudega wõimalik olli, wiis neid temma urtsikusse, panni temma asfeme peale ja pealegi weel ounu ja pähkliid ommast taskust. Senna panni temma ka need rahha-koppikad, mis eest temma ennesele pildi olli tahtnud osta. Sandil olli nüüd sel õsel wägga hea unni ue õlgede peal, ja poisike maggas wägga maggufaste omma padja peal, egga olnud temmal kurja unnenäggo. — Kumb neist kül parremine maggas?

30. **Zummelik wal'.**

Frantsuse ma keisri, esimese Napoleoni aial, kelle sõddimiste läbbi mitme rahwale suur hädda tulli, ollid 1814 aasta hakkatuses waenlaste sõawäed Sleswigi liinna liggi joudnud. Saggapääw said hirmsad sõnnumed liinna todud, mis süddamed kohluma pannid, ja nähti seal ümberkaudo ka mõnda külla põllemas ollewad. Pealegi weel olli kange kül m ja ilmad ollid tuisused. Sel hädda ajal olli Sleswigi liinna esimeses allewis üks wanna emmake omma lessseks jänud tütreaga ja kahhekümne aastase tütre-poeaga ellamas. Häil paiwil olli temma kindlaste jänud palwesse; kuis ta nüüd olleks wõinud palwet teggemata jätta? Wagga wannake pallus ka wanna laulo-samaga:

„Müri meie ümber te,

Et kardaks meie waenlane!“

Temma tütre-poeg arwas kül liaks, mis temma

Summala käest pallus; agga wanna emma ütles: „Summala jures ei olle ükski asfi wõimata; kül temma woib ka walli ehk müri meie ümber tehha!“ Subba olli trummi-lõmist ja sõameeste karratssemist kuulda, agga nende maeasse ei tulnud keddagi. S lüks waikfelt möda. Koido aeal julgesid nemmad ukse lahti wõtta ja wälja wadata. Ja wata! kange tuul olli nende maea ette kõrge lumme-ange, kui walli üllesaianud ja waenlased ollid neist mödaläinud. Keik kolm kiitsid ja tännasid nüüd Summalat röömsa süddamega, agga wanna emma ütles: „Et waatke nüüd isse, kas Summal ei olle müri meie maea ümber teinud, et waenlased temma liggi ei sanud?“ Jah, Summal ikka arwitab.

Rust finno meel ei mötlege

Sealt tulleb abbi finnule.“

31. Ömblik.

Üks wagga mees sei kurjast innimestest taggaku-
satud. Ta pöggenes nende eest; agga waewalt olli temma linnast wälja sanud, siis ollid waenlased jubba temma kañnul. Sedda nähhes, et nemmad tedda peagi wõisid kätte sada, pöggenes temma kōpasse, mis maante äres olli, ja öhkas: „Hoia Summal, et nemmad mind siin peaksid otsima!“ Ja wata, kui temma kōpa sisse pugges, istus jubba ömblik, kedda Issand Summal fenna olli tallitanud, kōpa suus, et ta Issanda sullast pididi warjama. Se hakkas ruttuste tõle, ja olli omma wõrgo kōpa ees walmis sanud, kui waenlased fenna joudsid. Üks neist tahtis jubba kōpa sisse minna, agga kui temma fenna olli waatnud, hūdis ta: „Tõttage

agga eddasi; siin temma ei olle; sest terve ömbliko wörf on augu ees!"

Taggakiusajad ruttasid eddasi, ja se wagga mees olli pääsemud, ni kui wanna sanna ütleb: „Kedda Summal kaitseb, sellel peab ömblikowörf müriks ollema; agga kellest temma omma kät ärratömbab, selle müridki sawad ömliko wörguks.“

32. **Summala kaitsejad käed.**

Kaks tüdrukukest, teine ühheteißkümne, teine kahheteißkümne aastane, tahtsid ühhel talwisel päwal omma suggulast ja risti-emma katsma minna, kes metsa ja mäggede tagga teises küllas ellas. Nemmad wötsid omma näppo-tööd kätte ja läksid küllast wälja metsa pole. Lummesaddu läks ikka kangemaks, agga lapsed jäid lootma, et kül ikka hästi senna sawad: liggi pool teed on agga weel káia, ja kui metsast läbbi sawad, siis paistab selle mäe pealt, mis nende ees seisab risti-emma külla jubba nende filmi. Agga kui nemmad mäe peale ja kesk metsa said, läks lummesaddu ja tuiß ni kangeks, et waesed lapsed ennam teed ei nä ja ennam eddasi egga taggasi ei woi miinna. Nemmad litsuwad ennast ühhe kopa jisse, kelle kattus lummi olli, mis ühhe kaljo otsa ja kusepu okste ülle olli seisma jänud. Agga essite siddusid nemmad ühhe punnase rättiko keppi külge ja pannid sedda lippo omma lumme-kattuse peale seisma. — Õ tulleb, tuiß lähheb ikka kolledamaks, tuul ullub, agga armas Summal hoiab neid lapsukesi metsa-ellajate eest ja et külmeid neid ärra ei wotta. Essite nemmad kardawad kül wägga, agga wimaks jäwad nemmad liggistiko teine teise küljes maggama.

Nende wannemad maggawad foddu ka öiete rahhulikult ja mötlewad, et lastel wägga hea on risti-emma jures. Teisel hommikul läkkitawad nemmad omma tütrikeste järrele, ja kui neid risti-emma jures ei leitud, jooksid keik, kes agga joudsid, labbidatega metsa, ärrakaddunud lapsukesse üllesotsima. Seal nägid nemmad punnase rattiko lumme seest wäljapaistwad; nemmad hüawad; pissukesed kuulwad ka nende heält ja wastawad; agga omma kättega ei joudnud ükski lumme eest ärrajata, sest sedda lund olli paljo, mis laste ümber olli kokkotuisanud. Mehhed kaewasid nüüd wahwaste omma labbidatega, kummi lumme ange eest ärra, ja kaddunud lapsi kätte said. Kül olli nüüd nende rөөm suur, et lapsed ellus ja terwed ollid!

33. Nelli aasta-jäggo.

1. Lummi sullab, päwad lähwad pitkemaks, tulled pehmemaks; orrased haljendawad põllude peal; arro- ja asa-ma peal, ni kui rohho-aedades hakkawad lilled ennast näitama; päsuksesed tullewad omma pessade jure taggasi; säsed ja messilased lendawad kummisedes; konnad krooksuwad; lookesed toufewad lauldes selge taewa alla; wössustikus laulab õpitt; soe wihm tibbab wäljade peale: Kewwade on tulnud ja uus rөөmus ello on iggalpool liikumas Summala kennas mailmas. Kewwade hakkab meil 9^{mal} Paasto-ku päwal ja ullatab 9ma Sani-ku päwani.

2. Kui päwad öiete sojaks lähwad, masikad, mustikad, sõstrad ja mu willi hakkab walwis sama; kui rohhi nidetud ja hein tehtud saab ja walmis wilja leigatakse — siis on meil sui. Sui hakkab keigepit-

tema päwaga 9^{mal} Jani ku päwal ja lõppeb 11^{mal} Mihkli ku päwal.

3. Süggise sawad päwad ikka lühhemaks, ööd pitkemaks, ilm lähheb willumaks; wiinne willi saab leigatud, kartuhwolid sawad üleswõetud, püde pealt willi ärrawõetud. Mamees on omma talwist külwi teise aasta peale mahhakülwanud; lookesed, päfukesed ja mu rändajad linnud lahwad teele sojema mäle. Püde lehked lähwad kollaseks ja punnaseks ja hakkawad puddenema; külmad tuled ja uddused ilmad aiawad meid ouest tупpa. 11^{mal} Mihkli-ku päwast 10ma Soulo-ku päwani on süggise aeg.

4. Talw kattab orrase heaks, laste rõmuks ja tekäiate kasjaks maad lummega ja weed jäga ja kogub keik perrekonda kolde ja soja ahjo ümber. 10ma Soulo-ku päwast kummi 9ma Paasto-ku päwani on talwe aeg. Talwe hakkatuses on röömsad Soulo-pühhad, ja kui talw on lõppenud, tulleb kallis ülestousumise aeg, kus keik ülesärkab ueks elluks.

34. **Düsa Outteruse kirri, mis temma omma poeale kirjutanud.**

Arm ja rahho Jესuse Kristuse sees olgo sulle, mo süddamest armastud poiok! Mul on wägga hea meel, kui sinna hästi õppid ja holega palwet teed. Te nenda, mo poiok, ja te sedda ikka peale! Kui minna koio tullen, tahhan ma sulle illusa lada-kingituse kasa tua. Ma tean ka üht wägga kenna rõmustajat aeda, kus paljo lapsi sees käiwad, kuldsis ridis, magusaid ouno püde alt noppides, ka pirnisi, plomisi ja

kirsi-marju. Nemmad laulavad, kargavad ja on röömsad. Neil on ka püskufesed hobbused kuld-waljatega ja hõbbe-saddulatega. Minna küsisin aja-perremehhe käest, kelle lapsed need pidid ollema? Temma kostis: „Need on need lapsed, kes hea melega Summalat palluwad, õppiwad ja waggad on.“ Siis ütlesin minna. „Armas issand, mul on ka üks weike poeg, Hansuke Lutterus nimmi, kas lubbad, et temma ka seie aeda tulleb, neid magusaid ounu ja pirnišid šõma, nisugguste kenna hobbusste peal šõitma ja wagga lastega mängima?“ Siis ütles aja-perremees: „Kui temma hea melega palwet teeb, õppib ja wagga on, wõib ta seie aeda tulla, Lippus ja Šoost ka; ja kui nemmad keik tullewad, siis peawad neile ka willed, trummid, sumponia- ja kandle-mangud sama ja nad wõiwad weikeste wibbo-püššidtega lasta.“ Sa ta näitas mulle üht šilledat roh-homaad aedas, mis mänge tarwis walmistud olli, kus üsna kuldsed willed, trummid ja hõbbe wibbud rippusid. Siis ütlesin minna: „Oh armas issand! ma tahhan ruttuste minna ja sedda keik omma armsa Hansufesele kirjutada, et temma holega Summalat palluks, hästi õppiks ja wagga olleks, et temma ka seie aeda saab; agga temmal on hea täddi Lena, sedda ta peab ka kasa wõtma.“ Temma ütles: „Olgo siis nenda; minne ja kirjuta temmale sedda!“

Sellepärrast, mo armas Hansuke, õppi ja pallu agga wahwaste, ja ütle sedda ka Lipsufule ja Šoostile, et nemmad ka õppiwad ja Summalat palluwad, siis sate keik ühhes senna aeda. Sellega jättan sind keigewäggewama Summala holeks.

35. **Kuningas ja laps.**

Preisi-ma kuningas Widrik Willem IV. olli üksford ommas kuningrigis tekäimise peal. Ühhes kül-las sai temma sure auustamisega wastowoetud. Koli-lapsed omma koolmeistriga tullid temma wasto tedda terretama, ja üks tüdrukufene ütles temmale pähhä öppitud sannad, mis laula ollid pandud, kelle ülle kuningas wägga römustas. „Sa olled omma asja hästi teinud, mo lapsuke“, — ütles rigi üllem Wal-litseja lahkeste — „agga nüüd tahhan minna sinno käest ka middagi küsšida. Mis rigi pärralt on se?“ Menda küsšis temma, lapsese woerama pu wilja nai-dates, mis Apelsiniks nimmetakse. „Taimede rigi pär-ralt!“ kostis tüdrukufene arra heälega. „Agga se?“ küsšis kuningas eddasi, temmale kuldrahha näidates. „Kiwwide rigi pärralt!“ olli wastus. „Mis rigi pär-ralt minna siis ollen, mo laps?“ olli kolmas küsši-mine. Laps watis lahkeste armastud kuningaga filmi ja ütles: „Taewa rigi pärralt! Selle sanna peale hak-kasid filmapisjarad kuningaga filmis läikima, ta töstis lapsi ülles ja andis temmale suud.

36. **Hobbune.**

Hobbune on wägga illus loom. Lühikeses hal-jad karwad katwad temma kehha. Need karwad on ühhel walged, teisel hallid, jälle teisel punnased, pru-nid ehk mustad. Hobbusel on sured tullised filmad, sured ninna-söörmed ja sured hambad, kellest hobbuse wannadust wöib tunda. Kõrwad seisawad temmal püsti ja on iggale pole liikumas, kael on peast pitkem

ja temma pealmises küljes pitkad karwad, ehk laf. Rinnad on laiad; illus pitk kehha seisab nelja sihwaka jalla peal; jalgade küljes on tuggewad ringad, ehk kabjad. Hobbusel on tarraw kuulmine ja temma nääs ka pimmedas selgeste. Ta wöib rutto karrata, trawi ehk nelja joosta, koorma ehk künni-adra weddada ja ratsa sõitjat kanda. Reigekallimad on Arabia-ma hobused, kelle eest tuhhat künni 3000 rubla hõbbedat maksetakse. Hooste lihha süakse Asia maal, meie maal on sedda arwaste kuulda; nahhad sawad pargitud, ja karwadest tehakse pehmed istme-padjad.

37. Koer.

Koerad on, ni kui jubba pealt nähha, ka omma lomu polest mitmesuggused: mõnni selts on willedam, teine jälle targem ehk truum teisest; mõnni saab jahhi, mõnni karja pärrast hoitud, mõnni, et ta maia ümber peab walwama. Nemmad on ennamiste wägga targad lomad. — Ühhel mõisawallitsejal olli kaks koera, kes ka metsas mõisa liggidal palju ümber-jooksid. Kui teine ütškord ühhe esimese jallaga rebbase-rauda olli juhtunud, kust temma enmast ei sanud peästa, siis jooksis teine koio, kargas wallitseja külge ülles, wingus, jooksis eddasi, ja siis jälle wallitseja jure wingudes taggasi, nenda et se wimaks mötles: koeral näikse kitsas kää ollewad, ta tahhab wist, et minna kellelgi pean appi minnema. Ta hakkas siis koera järrele minnema. Kui koer sedda näggi, kargas ta röömsaste temma ees, wiis tedda metsast, lanest, kiwwimurdest ja räggastikust läbbi senna kohta, kus teine koer, kui waene

wang, rebbase rauas finni olli ja nüüd kohhe omma perremehhe läbbi peästetud sai.

38. Ēsel.

Ēsel on kül hobbuse suggulane, agga temma ei olle mitte ni suur, egga ni illus. Temmal ei olle laffa; karwad on hallid, kõrwad pitkad, sabba on lehma sabba sarnane. Mäggiste m̄ade sees on temma reisiatel sureks kassuks; sest temma jalg ei kōmmista mitte, ja ta sudab rasked koormad kanda. Külmal maal on eeslid wägga laisad ja arwatakse wägga rummalaks lomaks. Agga ühhe Inglisma peäliko ēsel on omma tarkuse läbbi kuulsaks sanud. Peälik olli Gibraltaritari linnast*) ärra ühhe sare peale läinud ellama ja käskinud, et temma ēsel laewaga pididi järrele sademata. Agga se laew juhtus liwa-laido peale ja läks hukka. Laewamehhed lükkasid lihawa eesli merresse, et ta ujumisega omma õnne katsuks. Ja wata, mõnne päwa pärrast, kui Gibraltaritari linna wärrawad said lahti tehtud, tulli ēsel sisse ja läks meistri Wēki talli ette, kus temma enne tük aega olli hästi üllespetud sanud. Tark pitkōrw olli tundmata teed üle wäggede ja jōggede ning orrude läbbi käinud, woeral maal, kus ükski temma keelt ei mõistnud, et temma olleks te järrele wōinud kulata. Soja m̄ade sees on eeslid wirgad ja targad, terrased lomad ja auustud ellajad.

*) Gibraltaritari lin̄ on kül Hispania maal, agga Inglise pärrast.

39. Sundjad ja forma-kandja.

Makedonia rigi suur kuningas Aleksander istus omma telgi ukse kõrvas ja otis sure hulga rahha, mis temmale piddi todama. Temma telk seisib ni kõrge paiga peal, et temma sealt kaugele wõis keik üllewadata. Kui temma jubba tüf aega olli istunud, näggi temma tolmo-pilwe touswad. Leri pole tulli hulk hobboeeslid, agga nemmad ollid liaste koormatud ja nenda wäsinud, et nad ennam ei tahtnud eddasi sada. Koorma-kandjate sundjad, kes öiete rutto tahtsid rahha kunninga kätte wia ja omma palka kättesada, löid hallastamata kombel omma wäsinud lömi, kistsendasid ni waljuste, et soldatid omma telkidest wäljatullid watama, mis kärra se piddi ollema. Agga üks neist meestest siddus omma löma leri posti külge, wötis rasked rahha-kottid temma seljast mahha ja kandis neid, kolmel puhhul waewa nähhes, kunninga jure. Kunningas, kes tedda olli tähhele pannud, läks, kui ta kolmat korda tulli, temma wasto, ja ütles: „Minno hõbber, ärra wi need kaks kotti mitte minno, waid wi neid omma telki. Sa olled sedda wäärt, et nad so ommaks jäwad!“

40. Kuf ja kanna.

Kuffel on pea peal punnane lihha-lot', löua al kaks ümmargust punnast lihha-lappi. Keik kehha on kuffel ja kannal sulle kätte al, agga kuffel on illusamad sulled. Nende kõrwad on ka sulgede al warjul, et neid ei olle nähha, agga siiski on neil terraw kuuline. Omma küüntega sibliwad nemmad hea meelga

mulla ehk pahma sees, omma nookaga nookivad näd seemne terrakesi, ja kui näd ühhe terrakese on leidnud, siis watawad nemmad ikka üllespõle, otsekui tahhaksid helde Summalale tänno anda.

Kanna, mis kümme kuud ehk aasta wannaks saanud, hakkab munnema. Kui kanna on munnenu, siis lagutab temma, otsekui tahhaks temma omma perrenaesele kulutada, mis head ta nüüd võib leida. Sättad sa munnad pesjasse, siis hakkab ta, kui neid 15 saab, hauduma, ja haudub 3 nädalad. Ni pea kui poiad munnast on väljatulnud, woiwad nemmad joosta. Kanna walwab nende üle ja kaännab wägga suurt hoolt nende eest. Ta kutsub neid söma ja murretseb, et ükski neist ilma ei jä, kui temma terrakesi ehk ussa on väljasiblinud. Sõks ja kui willud ilmad on, wõttab ta omma poiakesed omma tibade alla, et nemmad soja saaksid. Kui temma kulli ehk kassi näab, kutsub temma kohhe kartusega keit poiad kokko, ja hakkab waenlase wasto.

41. Sippelgas.

Sippelgad sawad meile pühhas kirjas ussinuse eesmärgiks pandud, et meie nende wiisi järrele holega peame tööd teggema. Öppetuse sannade sees 6^{mas} peatükkis loeme: „Minne sippelga jure, sinna laisk, wata temma wiisid ja sa targaks!“ ja 30^{mas} peatükkis: „Sippelgad on üks wäeti hulk, siiski walmistawad nemmad omma leiba juil.“ Nemmad on mitme asja polest messilaste sarnatsjed, muudkui et nemmad wahha

egga met ei korja ja sellepärast omma tõga inimestele kasso ei sada, waid agga isseenestele. Agga nemmad sõwad ka paljo kahjo-teggewaid Insektisi, ja nemmad isse, ni kui nende munnad, on mitme linnule maggusaks roaks. Nemmad ehhitawad ennestele kunstlikud honed ja hoidwad neid korra pärrast ja puhtad. Maggusad asjad on neile wägga su pärrast, ni kui püde willi, suhkur, sirup ja messi.

Ühhel kuulsal mehhel Amerika-maal, Wranklin nimmi, olli üksford kappis kiwi-riist sirupiga. Sedda ollid sippelgad peagi üllesleidnud ja sest sirupist sõma hakkanud. Kui temma sedda näggi, puistas temma neid mahha, löi naela kambri lae sisse ja ripputas potti paelaga selle naela külge. Agga üks sippelgas olli sirupi jure mahhajanud. Se sõi ennast täis, ja kui ta tahtis ärraminna, ei wõinud temma esite teed leida, waid jookkis kaua ilmaaego möda potti äärt. Wimaks ronnis temma paela möda lae külge ja sealt möda seina mahha. Weel ei olnud poolt tundi mödaläinud, kui jubba suur sippelga perrekond lae külge ja nōri pole ja sealt nōört möda potti sisse hakkas minnema, sedda head rōga wõtma, mis ni kaugele olli ärrapandud. Sedda teggid nemmad ni kaua, kui sirupit weel järrel olli. Keige päwa ollid ifka ühhed üles ronnimas, teised alla-tullemas.

42. Siil.

Temmal on kõhho peal karwad, agga keige pealmise kehha peal, ka pea peal, on okkad kattedks, kelle

otfad walged on; alpool on nād prūnid ja mustad. Rōrwad, jallad ja sabba on lūhhifesed; suus on 36 hammast. Leht-mets on temmal feigearmsamaks ello-paigaks, sest et temma sealt kergeste omma toidust wōib leida ja ennast ka ärrapeita. Kui talwe külmad tullewad, lähheb temma ühhe kōpa fisse, mis ta ennesele jallaga kapanud, ja kuhho temma lehta, samblid ja heino on kannud, et asse pehme ja soe olleks; ja seal temma siis maggab, kummi talw on mödalainud. Hiresid, konne, wihma-ussa, ka pude wilja, ni kui ouno ja plomisi sööb temma hea melega. Leiab ta pu al ouno maas, siis pühherdab temma nende peal, et ounad oddade külge jäwad, ja wiib neid nenda omma warjopaika. Päwa aial on siil omma poegadega pesjas, sest ta on wägga arg loom, ja kardab, et innimesed ehk koerad tedda peaksid näggema. Kui üks neist siiski temma liggi tulleb, siis tõmbab ta ennast ferrasse kokko, et koer, kes tedda tahhaks hammustada, muud ei ja, kui omma suud werristada.

43. Loukoer.

Loukoer, kassi suggust, metsa kummiugas, on wägga tuggew ja julge, sure peaga, tulliste filmadega, pitka lakkaga, mis siis püsti touseb, kui temma wihhane on. Temma karwad on kollakad prūnid. Temma mõiramine panneb keik ellajad kohkuma ja wärrisema. Ta on agga ka ni tuggew, et ühhe jallaga jouab harja ehk ouma sabbaga innimest mahhalua. Siiski temma kardab ja auustab innimest ja on tännolik, kui inni-

mene temmale head on teinud. Tedda leitakse Ahwrika ja soja Asia-ma jäus.

44. Tännulik loukoer.

Üks pärrisorri, kes orjapidaja jurest olli ärrapöggänenud, sai jälle kinni woetud ja temma peale sai surma-kohhus mõistetud. Tedda widi siis sure mängoturro peale, kus ümberringi kiwi mürid ollid ja näljane loukoer sai temma peale lahtilastud. Loukoer kargas tullise wihhaga mehhe põle, agga äkkitselt jäi ta seisma, lipputas sabbaga, jooksis römo pärrast temma ümber ja lakkus ellaste temma käed. Rahwas pani sedda wägga immeks ja küsis pärrisorja käest, kust se peaks tulles.

Pärrisorri juttustas: „Kui minna omma perremehhe jurest olin pelgo läinud, hoidsin ma ennast warjul ühhe kopa sees. Senna tulli ka sesamma loukoer wingudes, sest suur pind olli temma käppa sisse läinud ja teggi temmale kaget wallo. Ma tõmbasin pinna wälja. Sest aiaft murretses temma mulle toidust ja tõi mulle metsa-ellajate lihha, ja meie ellasime rahhulikult kous ommas kopas. Omma wiimse jahhi pea saime üks-teisest lahnutud ja mõllemad wangi widud agga nüüd on lonkoeral rööm, et temma mind on jälle leidnud.“

Keif, kes ollid kokkotulnud, pärrisorja hirmsat surma watama, römustasid loukoera tännuliko mele pärrast ja õiskasid sure heälega: „Ellago mees, kes head teinud ja tännolik loukoer!“ Pärrisorri sai lahtilastud ja anti temmale weel pealegi kingitusi te peale

agga loukoer käis temma järrel kui talts koerakene, jäi ikka temma jure ja ei teinud kellelgi kurja.

45. Jännes.

Jännes ellab väljade peal ja metsades. Temma kannab pehme pruni kasjuka. Pea on jämme, ninna tömp. Temmal on ka habbe suus; agga sellepärast ep olle sul tarwis tedda karta. Temma isse on wägga arg ja kartlik loom. Esimesed jallad on temmal lühikesed, taggumised pikkad. Näab temma häddaohto, siis touseb ta taggumiste jalgade peale püsti, ligutab ühte puhko omma ninna, kikkitab kõrwad; sest temma kuulmine ja haistmine on wägga terraw, agga silmanäggemine on wägga waene, et filmad kül sured on. Kui temma siis tunneb, et kegi liggemale tullemas on, jookseb ta põigiti üle wälja. Ta on wägga wille jooksuma, keigeennam wasto mägge. Selleperrast et temma taggumised jallad esimestest pikkemad on, jookseb temma ka ikka karrates. Omma pesja teeb temma ilma kunsita: wäljal kabib temma ühhe augo, kaks, kolm tolli süggawuti ja ni sure, et temma fenna sisse mahhub; metsas ta ei te seddagi, ja lumme sees temma maggab ni süggawas, et tedda ep olle nähagi. Temma ei lähhe ial otsekohhe omma maggamispe paika, waid jookseb ommast pessast möda, tulles siis neid-sammo jälgi möda taggasi, kargab risti ja põike, ja wimaks emalt omma pessasse. Seal temma hingab eunamiste päwa aial lahtiste filmadega, sest temma weikesed filma-lauud ei ullata mitte ni kaugele, et nemmad jännese sured filmad wõiksid katta. Shto pole jättab

ta omma pessa mahha, et süa saaks ja lusti leiaks. Ta sööb orrast, ristike-heina, kapsid ja korib nõred puud omma terrawa esimeste hammastega. Püüsimees warritseb tedda ja aiab tedda wirgaste tagga omma koertega, sest temmal on magguš lihha ja temma nahka wöib ka prukida.

46. **Kannarpif.**

Kannarpikul ehk nõmme-rohhul on elle-punnased öiekeseid. Temma lehhed seisawad neljas riddas liggistiko warre küljes. Ta kaswab metsas ja laggeda ma peal. Tedda wöib prukida ellajate pahmaks, ja kus heina pudus on, wöib lambad temmaga söta; agga messilased leidwad temma öiekeste seest rohket toidust ja walmistawad neist keigeparremat met. Temma seemned toidawad talwel mõnda weikest linnukest, ja sähherdušel aastal, kus talwel wägga kange külma tulleb, on kannarpikul ennamiste öiete rohkeste öilesid ja seemneterrakesi. Nenda walmistab armuline Jummal linnukestele jubba aegjaste enne talwe-külma tarwilist toidust, ja ei unnusta ommas süres majapidamises ei keigewähhemat lomakest, — kas temma siis innimest peaks unnustama.

47. **Wessi.**

Wessi langeb pilwedest ma peale. Mäggede otsas kaswab samblid ja muid weikesid taimekesi, kes pilwedest märga ennese sisse tõmbawad. Wägga kõrge mäggede harja peale — ni kui need Sweitsi-maal Kaukasiamaal, mis meie Keisri pärralt, ja majal leida on —

jääb ka suifel ajal lund külalt järrele, mis soe päwapaiste ühtepuhko sullatab. Se lumme-wessi nõrriseb ma sisse, ehk jookseb mäest alla, ja wessi, mis mäe harja peal ehk muido kõrgemas paigas ma sisse on tunginud, keeb maddalamaist kohtadest kui jahhe hallikas wälja.

Hallika wessi wolab seäna, kus maddalam ma on, ja teised hallikad ühendawad omma wet temma weega, kunni neist jõggi saab, mis asadest läbbi jookseb, kus lilled temma kaldas öitsewad ja kallad päwapaistes selge wee sees röömsaste mängiwad, kunni kallamees omma õnge ehk nõdaga tulleb ja nende mängo lõppetab. Agga jõggi, kellel suggugi himmo ei olle, paigale seisma jäda, wõttab, omma teed eddasi minnes, hallikaid ehk weikesid jõggesid omma sülle, kust poolt ta neid agga leiab. Nenda saab temma sureks jõeks, mis jouab weskide rattad tullist ümber-ajada ja rasked lodjad ja süred laewadgi sudab kanda otskui ollekšid näd kerged pädid. Neid wiib temma eddasi, kunni nemmad sure merresse sawad, ja merrele annab ta ka keik wet, mis ta omma te peal joudnud kogguda. Siis tullewad päwa joned ja tewad, et weest aurud toufewad, kellest jälle pilwed sawad, kedda Summal tule läbbi lasseb eddasi wia, et mõnni tilgate kül jälle selle mäe peale saab, kus taimekesed tedda pilwest ollid immenud ja hallika kätte saatnud. Sealt hakkab temma tekäimine ueste.

48. Kewwade on tulnud.

Nüüd õue! õue! wäljad
Ja metsad lehkawad.

Keik mäekingud haljad,
 Al öitswad masikad.
 Mo südda, wöito húa!
 Laul, taewa pole púa
 Sa linnu healega

Sind päwa joned wöitnud
 Ka murre orru seest;
 So ümber õhjud kóitnud
 Mi kindlat sõlmekest
 Laul, ülles, ülles púa!
 Mailmal teadust húa:
 Ta tulnud kewwade!

L. R.

49. **Mezhine poisike.**

Tiipoltfi linnas ellas üks seppa-meister Tising nimmi. Selle seitsme-aastane poeg, kukkus ulitsa peal mahha ja pu-koorm läks ülle temma jalla, et jalla lu ja lihha sai katki aetud. Kui temma pöddur emma sest õnnetusest kuulda sai, ehmatas temma nenda, et ta ärra minnestas. Temma olli weel maas, kui poeg sai tuppa kantud. Agga ni noor, kui se laps olli, olli temma ommetegi ommas süddames ettewötnud, et temma kaebamise egga õigamise läbbi ei tahtnud omma emma weel ennam abhastada. Ükse ees olli temma weel waljuste oiganud, agga nüüd ta ei küssendanud egga oiganud ennam. Katkine jalg pididi kinniseutud sama, ja se olli wägga wallus, agga temma ei kiljunud mitte üks ainus lord. Rahwas panni sedda immeks ja küsiti temma käest, kas temmal ennam wallo

ei olle? „Di, kül on wallo, ütles temma, agga minna pean omma suud, et emma melehaigust ei sa.“ Kaua piddi temma hädä näggema, agga wimaks sai ta Summala abbiga jälle terweks, ja sest ajast olli temma omma emma melest weel armsam ja kallim kui enne.

50. Suur koer.

Koerte seltsi tunnukse sest, et koerad ei käi, ni kui karro, täie taggumise jalla talla peal, waid ennam warbate peale astuwad. Meed truid maja ja karja hoidjad ja targad, sannakulelikud maja-ellajad on tutwad kül. Agga sest seltsist on ka hunt ja rebbane.

Norra-maal, mis Rootsi kunningrigiga ühhendud on, kus mäggedest ja metsadest pudust ei olle, ellas üks emma, kes ükskord omma kümne-aastase pojakesele ütles: „Laps, wotta se lihhatük, ja wi selle waese naesele, kelle ello-maja sa jo tead, et temma Soulo pühhiks saaks römustud.“ Poisike panni lihhatük omma kelgo peale, ja sõitis julgeste juhhatud waese naese urtsiko põle. Kui ta kahhe mäe wahhel kitsa te kohta olli sanud, näggi temma omma kelgo tagga suurt koera, kes lihha nilustades, jubba suud maigutas. Agga ikka, kui ta lihast jubba tahtis kinni-hakkata, ahwardas pois tedda omma sõrmega ja ütles: „Häbbene ommeti, sa suur koer; se lihha on mo emma omma!“ Menda sai ta sure te peale wälja, kus innimesed, sani peal sõites, parrajaste wasto tullid, ja koer jooksis metsa. Sõitjad, kes sedda näggid, mis ellajas poisi liggi olli olnud, piddasid kinni, ja hüüdsid: „Laps, laps! Kas hunt polle sulle ühtegi teinud?“ Siis watas poisike

immeteledeš nende filmi ja ütles waggusi: „Ei! — woi, kas se olli hunt? ma arwasin tedda koera ollewad!“
 Agga pärrast mötles ta ommas süddames: „olgo temma ka hunt; mis ta füiski mulle wöib tehha, kui Summal minnuga on?“ ja lähheb römuga omma teed eddasi.

51. Süddakas trumpeter.

1618ma aastast kunni 1848ma aastani söddisid Saksama keisrid, kes katoligi usko ollid, Ewangeliumi usju Würstide wasto, kellel 1830^{mal} aastal Rootsima armas kuningas Kustaw Adolw appi tulli. Ses kolmekümne-aastasēs sōas langes ühhes lahhingis, waenlastest hawatud, üks Rootsi lippukandja. Sedda nähhes, wöttis üks Rootslaste trumpeter mahhalangenud lippu, et ta waenlaste kätte ei jääks, ja ajas minnema, kes waenlaste hulgast läbbi, kes nüüd tedda tagga-ajasiid, kunni ta ühhe järso mā peale sai. Agga se mäggi olli teijelpool ni äkkiline, ja jōggi wolas temma al, et ennam ei wöinud hobbusēga eddasi söita. Waenlased, kes sedda teadsid, tullid römo-kissaga temma järrel, ja mötlesid: Nüüd ta on kohte meie wang ja Rootsi lip meie käes! Agga, mis trumpeter teggi? — Ta ei wida aega, hüab: „Mita mind, mo Summal!“ ja kannustab omma hobbusē, et se temmaga mäest alla kesē jōkke kargab, ja nenda saab temma sūre waewaga teisele pōle. Waenlased seisawad essite, sedda wahwust immeks pannes, kui kohmetand, süis lassewad pūsēdega temma järrele. Agga süddakas Rootslane tōstab ja nõtkutab ühhe kēega lippu, teise kēega panneb ta trumpeti omma ju külge ja puhhub neile waljuste, et mets

ja mäed kõllasid, sedda laulo-wisi: „Meil tulleb abbi Summalast!“

52. Niffus.

Üks waene noormees sai ükskord omma endise koolmeistriga kokku, ja kaebas temmale, et kemma kässi fuggugi hästi ei käi: ta olla waene; teistel, kellega temma kolis käinud, olla palju parrem põlli, neil joudo kül, agga temmal pudus. „Olled sa siis töeste ni waene?“ — küsis koolmeister. — „Eks sa olle terwe innimene?“ „Wata sedda kät“ — lissas temma weel jure, — nõre mehhe parremast käest kinnihakkates, — „kas sa tedda tuhhat rubla eest ärra-annaksid?“ „Ei kogguni!“ — ütles noormees — „sedda polle möttel-dagi!“ — „Sa omma filmi, mis ni selgeste Summala kenna mailma sisse watawad; ehk kõrwa-kuulmist, misga linnude laulo ja söbra heält kuled, kas sedda kunninga warranduse eest ärra-annaksid?“ „Ei põlegi!“ ütles noormees. „Oh, armas söbber“ — olli koolmeistri wiimne sanna, — „mis sa siis waesust kaebad, kui sul weel warra kül on, mis sa keigesurema hinna eest ei a ha ärraanda.“

53. Tulle, Jõsand Jeesus, meile woeraks!

Mitte kangel sest kohhast, kus Hõrna jõggi Wanna-
westi jõkke wolab, seisib 300 aasta eest üks wanna westi,
mis diete laggunemas olli: kattus olli samblid täis,
pool korsten olli mahhalangenud, müri sees ollid jured
praud. Kes mödaläks, immestas, et nisugguse kattukse
al weel innimesi ellamas olli. Üks wanna pimme emna

ja temma poeg, kes wahwa tõ-innimene olli, olleksid kül hea melega ue hone ennesele ehhitanud, kui neil agga olleks ni palju rahha olnud. Agga nemmad olid waesed, ja sõa aial ollid waenlased nende käest takskord keik, mis neil olli, ärrarivunud. Summal olli nende lotus, ja kuidas temma maja-ehhituse eest hoolt kandis, same kohhe kuulda.

Wanna möldri-emma ke pallus iggakord, kui ta omma poeaga sõma läks: „Tulle, Issand Jeesus, meile woeraks ja õnnista, mis sa meile olled annud!“ ja temma heälest olli kuulda, et ta teadis, kellega ta kõnneles. Sellepärrast leidis temma ka abbi, ni kui Sidonia-ma leisknaene Sarepta liinnas.

Kui ta ühhel päwal parrajaste pallus: „Tulle, Issand Jeesus, meile woeraks“, läks üks rütel Ulrik Treuhthingist, üks wagga rikkas ja hea wagga mees, möda, kedda ümberkaudo kuld-rüütliks nimmetati. Süggise olli tulnud ja temma olli metsas jahhi peal olnud. Kui ta nüüd mödaminnes sögi-palwe sannad kuulis, mõtles temma: „Ma ollen kül mitmes majas palwe sanno kuulnud, agga need ei olnud selle palwe wasto muud kui paljas lobbisemine. Selle maja rahwaga tahhaksin minna tutwaks sada; egga nemmad mind ka ses murro-karwa wammuses, mis mul praego seljas on, ei tunne.“ Ta teggi ukse lahti, astus laua jure ja ütles: „Terre õhtut! Issand Jeesus ei wõi tänna isse mitte tulla, ja läkkitab mind ennese assemele.“ Kui ta peale sedda pingi peale seina äre olli mahha istunud, siis ei leik naene, egga temma poeg küskinud kawa: kuhhu sa lähhed, ehk kust sa tulled? waid noor mölder andis temmale puhta pulussika

laua sahtliist jahhu-pudru waagna jure ja emmake ütles: „Söge ni paljo kui tahhate, ja tehke osekui ollefitite omma koddu!“

Need head innimesed arwasid rüütli liht jägri ollewad. Woeras söi, ja ütles: „Armas emmake, ärge pange pahhaks; kas teie teate ka, mis teie pallute, kui teie taewa pole öhkate: Tulle, Issand Jesus, olle meile woeraks?“ „Kül ikka“ — ütles möldri emma — „kui ma sedda ei teaks ja need sannad minno süddamest ei tulleks, egga teie siis minno laua jures ei istuks, egga siis ka ni mitmed tekäiad, kelle köhhud tühjad ollid, süin ep olleks sönud. Minna tean kül, et Temma, kes omma Issa ja meie Issa parremal käel istub, pattuse innimese laua jure mahha ei istu, ni kui ta enne kül omma lihha päiwil tõluerite ja pattuste laual on istunud. Agga temma on üttenud: Mis teie ial ollete teinud ühhele nendefinnaste mo wähhemate wendade seast, sedda ollete teie mulle teinud, ja minna tahhaksin ükskord temma parremal käel seista, kui temma omma aujärje pealt ütleb: Tulge täinna, minno Issa õnnistadud! sest mul on nälg olnud, ja teie ollete mulle süa annud!“

Kui nemmad weel kõnnelesid, ripputas noor mölder woera pandpüssi ja mütsi warna otsa ahjo kõrwa ja läks omma maggades kambri. Seddasamma teggi peagi ka wanna emmake, ja rütel teggi, kui tahhaks temma ahjo-pingi peale maggama heita. Agga sedda ta ei teinud, waid wöttis omma jahhi-taskest hea peu-täie hõbbe taalrid, panni neid weski püli-kotti ja läks tassakeste ärra Treuhtlingi minnema. Noor mölder ei magganud kaua, waid tulli mõnne tunni pär-

rast omma kambrist jälle jahwatama. Sa nüüd sündis, mis kuld-rütel olli tahtnud. Kui weski hakkas kääma, siis langes üks taler teise järrel hellisedes pülitottist jahhufasti. Noor mees seisis tük aega immes-tades; siis korjas temma taalrid klide sest omma mütsi ja wiis neid tuppä omma emmale.

Nende taalritega ehitasid nemmad, kui jälle suwvi tulli, ennesele ue maja, kus weel mõnni pääw „Tulle, Issand Jesus, meile wöeraks!“ pallutud, ja mõnni waene te-käia toidetud sai.

54. Önsa Lutteruse helde meel.

Üks mees, kes omma ussu pärrast taggakuusatud, pididi pöggenema, pallus ükskord Lutteruse käest armo-ande. Lutterusel ei olnud ennam taggawarra kui üks ainus taler, mis Soahhimi taalriks nimmetati, sest et sedda rahha Soahhimstale linnas müntiti. Siiski ei olnud ta kaua kahhe wahhel, mis temma nüüd pididi teggema, waid wöttis röömsa melega omma talri, ütteldes: „Sulko tulle wälja, Issand Jesus kutsub sind!“ ja andis tedda selle waese mehhele.

Teinekord tulli Lutteruse juri üks tudent, kellel te-rahha ei olnud, et ta omma koio olleks wöinud reifida, ja pallus ande. Et Lutterusel sekord suggugi rahha ei olnud, sai temma wägga kurwaks, et temmal ühtegi ei olnud anda. Kui ta ommas kurwastuses ommas toas ümberwatas, juhtusid temma filmad ühhe kenna hõbbe-karrika peale, mis ta kuurwürsti käest kingituselks olli sanud. Röömsa näuga wöttis ta sedda omma kallist warrandust ja pakkus tudentile nende

fannadega: „Höbbe-karrifast ei olle mul tarwis!“ Ta kui tudent ei julgenud sedda kallist asja wastowötta, wautas ta karrifa tuggewa läega kokko ja ütles: „Wötta nüüd ja wi sedda kuldseppa kätte, ja mis sa temma eest saad, jägo sulle!“

55. Weife Samariamees.

Benjamin Kassel, ühhe möisa-wallitseja poeg, läks kōli, mis möisast $1\frac{1}{2}$ (poolteisi) wersta ärra olli. Te peal näggi temma üht waest wannameest, kes, et ta õhto wässimuse pärrast enam kaugemale ei joudnud minna, õfeks ühhe mets-pirnipu alla olli mahhajanud. Benjamin ei läinud — ni kui preester ja Lewit teggid — möda, waid läks temma jure ja andis omma lõunefōgi ommast taskust temmale ja jotis tedda hallikast, mis liggi teed olli. Siis wast läks ta eddasi.

Kohhe temma järrel tulli möisa-herra seddasamma teed, agga ka temma ei läinud möda, waid hakkas wannakesega kõnnelema ja küssis wimaks temma käest, kes temmale sedda leiba ja lihha annud, mis temma käes olli. Mees näitas kolipoisi peale, kes ehk sadda sammo emal weel nähha olli.

Herra teadis nüüd, mis tehha olli. Haignet laskis temma omma wanfrigga möisa tua, agga Benjamini laskis temma kui omma poega kaswatada.

Kui pois wieteistkümne aastafeks olli sanud, panni herra tedda aptekri jure õppima. Ta õppis wälja, käis kolm aastad woeral maal õppimas ja tulli siis jälle wanna aptekri jure taggasi, kes tedda nenda ar-

maastas, et temma omma surmatwodi peal omma ap-
teki ja mõisafese temmale pärranduseks jättis.

Nüüd teggi Benjamin, ni kui Josef olli teinud;
ta wöttis omma emma, kes kümme aastad leff olli
ja amma kaks sösfart ennese jure ja kandis hoolt
nende eest.

56. Piggimese warra ja peatoidust peab kaswatama ja hoidma.

Seitsmeaastases söas, mis Preisi suur kuningas
Frits 1756^{ma}st kummi 1763ma aastani sõddis, sai üks
ratsawäe pealik wäljaläkitud sööki hobbustele otfima.
Ühhe waikse orru sees, kus innimest ei olnud nähha
waid agga wössustikko, leidis temma wimaks ühhe
urtfikufese ja kui ta ukse peale kopputas, tulli üks
halli peaga wannamees wälja. Sellele ütles temma:
„Näitage mulle wannake, odra ehk kaera-pöldo, kust
minno rahwas wöiwad omma hobbustele toito sada.“
„Sea melega!“ wastas põllomees ja läks neile tejuhhiks.

Werand tunni pärrast said nemmad illusa odra-
wälja jure. „Siin on, mis meie otfime“ ütles peä-
lik; agga mamees pallus weel kannatada ja läks ed-
dasi kunni nemmad teise odrawälja jure said, kus willi
mitte ni hästi ei olnud kaswanud. Kui ratsamehhed
wilja ollid mahhaniitnud ja omma hobbuste peale sid-
dunud, küssis pealik weel: „Armas wannake, miks teie
meid ilmaasjata kaugemale wisite, selle esimese põllo
peal olli willi paljo wäggewam?“ „Wöib kül olla“,
kõstis wannamees, „agga se ei olnud mitte minno
omma.“

57. Tänuulik laps.

Üks kahhesateistkümnne aastane pois, kelle wannemad waesed päilised ollid, olli ühhe perremehhe jures fullaseks. Üksford istus temma kess päwa aial omma adra peal ja temma herjad ollid tööst wäsinud mahahaite nud. Siis läks üks tallopoeg liggimaisest küllast möda ja ütles: „Kas sa olled jubba kuulnud, et so wannemate lehm minnewa õse on langenud?“ Sullane kargas kohkund püsti ja wessi toufis temma filmi, agga ta teadis ka kohho mis temma nüüd tahtis teha.

Kui temma olli koiu sanud ja herdagele heino etteannud, läks ta omma perremehhe jure tuppa ja ütles: „Andke mulle ühhe ommast lehmadest. Rahha mul kül ep olle, agga ma tahhan teid selle eest terwe aasta ilma palgata tenida“. Perremees olli sellega rahhul ja wapper poeg wiis weel selsammal õsel lehma waikselt omma wannemate lauta, egga lausunud neile sest sannagi. Teisel hommikul läks emma lauta, sai kohhe arru, kes neile hea lehma tonud ja pühkis omma põllega mittokord römofilmapišarad omma filmist.

58. Sa pead omma isä ja emma auustama.

Waese tallopoja leff olli kedramisega isseennast ja omma poega ülespidanud, ka poiale, kui ta kolis käis, senna leiba winud. Se temma poeg sai pärrast auustud mehheks. Üksford teggi temma suurt wöeraspiddu. Sögi-toas näggid wöerad kaks asja, mis uemmad immeks pannid.

Ühhe sure kalli peegli al rippus näutu tekaia-kep

ja laua üllemises otsas seisib kõrge leniga pu-tool. Wõerad küsivad maia perremehhe käest, mis se piddi tähendama. Temma kostis: „Kui minna omma emma maiast ärraläksin, ei olnud mul muud ühtegi kui sedda keppi; agga selle toli peal on minno armas emma istunud, kui temma kedruse töga ni palju rahha tenis, et temma mind wõis lasta kolitada.“ — Kui keif aufad wõerad kous ollid, pallus temma lubba, weel ühhe wõera nende jure tua. Nattukesse aia pärrast tulli temma taggasi, wanna emmake kae kõrwas, kedda temma, et ta kül tallupoia rides olli, sure toli peale istuma panni. Se olli temma emma, kedda temma tahtis auustada.

59. Önnelik mamees.

Üks kunningas sõitis ükskord ratsa möda maanteed ja näggi te kõrwas wanna tallomeest, kes röömsaste lauldes omma adra tagga käis ja kündis. „Kül finno käsfi wõib hästi käia,“ ütles kunningas „kas se pöld, mis sinna ni aufaste ja röömsaste harrid, on sinno omma?“ „Ei, armas isfand“, kostis tallomees, kes kunninga ei tunnuud, „ni rikkas minna ei olle; ma künnan palga eest.“ „Kui palju sa siis päwa palka saad?“ küsis kunningas. „Rahheksa krossi!“ *) olli wastus. „Se ei olle palju“, ütles kunningas, kas sellega siis läbbisaad?“ „Läbbisamisest — kostis wannamees — meie ei tahha kõnnelda; se rahha peab ka weel kaugemale ullatama!“ „Kuida nenda?“ Tallo-

*) Saksama kross on meie rahha järrel liggi 5 koppikat hõbb.

poeg naeratas ja ütles: „kaks krossi on mul ja minno naesel iggapäwaseks leiwaks, kahhega maksan ma wanna wõlga, kaks annan minna laenuks ja kaks kingin minna ärra Summala pärrast.“ „Se on mõistetud“ — ütles kunningas — „sedda ma ei wõi ärraawata.“ „Noh“ — wastas küllamees — „fiis tahhan minna sedda selletada.“ Mul on kodda wanna isja ja emma alles ellamas, kes mind enne on toitnud ja kaswatanud, kui ma wäetike ollin; nüüd on nende joud otsas ja minna toidan neid. Se on se wõlg, mis mul tuleb ärramaksa, ja selle peale kullutan minna iggapäaw kaks krossi. Teised kaks, mis minna laeno peale annan, kullutan minna omma laste peale, et nemmad head koliõppetust sawad, ja ükskord, kui head ristiinimesed, mulle ja mo naesele head tewad, kui meie olleme wannaduse läbbi jouetumaks sanud. Kahhega minna toidan kaks wanna sössart, kes kül minno toita ei peaks ollema, agga wägga waese terwisega on. — Need 2 krossi kingin minna ärra Summala pärrast.“

Kunningas, kellel ausa mamehhe kõnne wägga melepärrast olli, ütles: „Hea kül, wannake, agga nüüd tahhan minna sulle ka middagi anda ärramõista. Kas sa mind jubba enned olled näinud?“ Man nään so filmist, ja et sa prago pead wangutad, et sa mõtled: Ei ellades! Noh, enne kui 5 minnutid on mödaläinud, pead sinna mind 50 kord näggema ja minno-suggusid wiiskümmend taske pistma.“ „Se on mõistotsanna“, ütles tallopoeg, „mis minna ei wõi ärramõista“. Noh, fiis tahhan minna sedda teha, ütles kunningas, wöttis taskunst 50 üsna uut kuldrahha tükki, iggaühhe peal kunninga kuio, lugges neid tallomehhe

kä peale, kes immeteledes ta ees seisis, nende sanna-
dega: „Rahha on õige ja hea sest ta tulleb taewase
Issa käest, kelle rahha-wäljaandja minna ollen.“

60. Usklikuks saanud Neeгри-orri.

Üks Neeгри-orri Shto-India maal olli usklikuks sa-
nud ja ommas ristiuskus ni ausaste ellanud, et temma
perremees suurt luggu temmast piddas, sest et temma
ikka julgeste temma peale wõis lota ja keik temma
kätte uskuda. Kui temmal ükskord jälle pärrisorjasid
tarwis olli, wöttis isfand sedda Neeгри ennesega pär-
risorjade turre peale ja käs kis tedda nisuggusid mehhi
ja naesi wäljawallitseda, kes temma arwates keige tug-
gewamad ja sellepärrast tö peale keigeparremad piddid
ollemä. Kui Neeгер selle töga walmis olli, leidis
temma weel üht wanna ellatand meest. „Massa“ (se
on isfand) — ütles ta — „sedda peate weel kauba
peale wõtma!“ „Miks?“ küsis perremees. „Oh Massa“
— ütles Neeгер — sedda peate wõtma!“ Pärrisorjade
kaupmees olli ka sellega rahhul, sest et temma selle
wanna mehhe eest ka teiste käest suurt hinda ei loot-
nud sada. Monne aia pärrast jäi se wannamees
wägga haigeks. Wägga Neeгер murret ses nüüd wägga
sure holega temma eest, ta sõtis ja jotis tedda, kandis
tedda päwa paistele, ja õhto, kui ilm willuks läks,
jälle honesse. Sedda immetspannes, küsis perremees:
„Kust se tulleb, et sinna temma pärrast ni paljo waewa
nääd? Kas temma ehk on so isja, woi wannem wend?“
Neeгер kostis: „Ei olle!“ „Siis on temma wist sinno
armas suggulane, ehk so söbber, kes sulle enne head

on teinud?" Ikka kostis Neeger: „Polle mitte!“ „Mis temma siis sul on? — Wagga pärrisorri ütles: „Issand, temma on minno waenlane, kes mind minno issa ja emma jurest ärrapettis ja wangi põlweesse ärramüüs; agga Summala sannast ollen minna luggenud: „Armastagem omma wihhamehhi, ja, kui so waenlasel nälg on, siis söda tedda ja kui temmal jänno on, siis joda tedda“, ja sellepärrast teen minna nenda.“

61. Päike.

Päike, mis paljo surem on kui meie ma, ei paista meile ni suur, sest et temma wägga kaugel (20,000,000 pennikorma) meie maast ärra on. Temma sees on külgetõmbamise wäggi, sellepärrast peawad Planetid, ni kui meie ma-kerra, temma ümber rändama. Temma annab soja senna, kuhhu temma joned tungiwad; kuhhu temma joned ei ullata, seal on warju ja warjus willu. Et temma touseb ja loja lähheb, sest tulleb meile walgus ja pimmedus, pääw ja õ.

Enne kui pääw hommiko touseb, hakkab jubba weike walge tullemä. Se on koido aeg. Taewas hakkab seal kennaste punnana, kus päikese tousmisse koht. Siis touseb päike kui üks ellepunnane pal' ja hakkab omma päwa teed käima. Keskpäwa aial on temma keigeförgemas kohhas, temma paiste on ärrewalge ja temma joned andwad keigerohkem soja.

Pärrast keskpäwa aega lähheb päike ikka maddalamale, walgus ja soe jääb wähhemaks, kuni ta wiimaks loja lähheb. Siis tulleb õhto-hämarik ja selle järrel õ.

Päike tousel hommike pool ja lähheb loja õhto pool. Kui keskpäwa aial päikese pole watame, siis on meie ees louna ja meie selja tagga põhja pool. Meed nimmetakse neljaks ma-ilma kareks.

Ühhe päwa aiaks arwatakse se aeg keskõst keskõni, se on 24 tundi ja on iggal päwal omma nimmi, kuni seitsmest päwast terve nädal saab. Näddala päwade nimmed on: pühhapääw, esmaspäaw, teisipääw, kolmapääw, neljapäaw, rede ja laupääw. Pühhapäwa meie pühhitseme sellepärast, et meie Issand Jesus Kristus pühhapäwal hauast on ülestouanud. Siis lähheb ristirahwas kirriku laulma, Summalat palluma ja Summala sanna kuulma.

62. Wiim.

Sürri wannematel olli nende maja ees illus suur wiljapu-aed. Ükskord peale lounat aeda minnes, wõttis isäa weikest Sürrit kaja. Ilm olli ni pallaw, et pu-lehhed närtsiid ja lilled lontis seiid. Issal olli teggemist külwamise ja istutamisega, Sürri mängis liwa ja kiwikestega. Nemmad ei olnud mitte tähhele pannud, et pakjud pilwed taewast mustaks katsid, nenda et sinnist agga wähe nähha olli. Subba kukkuvad mõnned sured wiima-pisjad. Nuttuste wõttab isäa Sürrit kækõrwa ja ütleb: „Tulle ussinaste, muido same wägga märjaks!“ Nemmad läksid ni karmeste kui woi-malik; agga enne kui majasse saiwad, ollid nende rided läbbi ja läbbi märjad. Sürri läks nuttes emmale kaebama, et wiim olla temma mängimist aedas kela-nud, ja tedda weel pealegi märjaks teinud. Emma

panni temmale jälle kuiwad rided selga ja andis leiba ja pirnifid ette, mis lapsuke, midda ennam aedas mängides ennast olli wäsfitanud, sedda sürema isfuga söma hakkas. „Kuida maitseb?“ küsis emma. „Wägga magus on, armas emma!“ kosti Sürri. „Kule laps“ — ütles siis emma — „leiba ja pirnifid ei wõiks minna sulle mitte anda, kui wahhest ka nisuggust wet pilwest mahha ei tulleks nago tänna. Sest, kui ikka kuiw ilm olleks, ei wõiks willi püde peal egga willi kellest leiba tehakse, mitte kaswada egga walmis sada.“ „Kui wihm sedda teeb“ — ütles Sürri — siis ei tahha minna, kui jälle juhtun wihmast märjaks sama, ialgi wihastada.

63. Walleliko palk.

Weikene Käsper, kes kahheksa aastane, olli hea sannakulelik ja õiglane poisikene. Wallet temma ei rakinud ialgi, ja kui ta mõnnikord koggemata pahhaste teggi, siis rakis temma sedda kohhe omma wannematele ja pallus andeks.

Sopis teine olli Willem, Kaspri weikene ülleaedne ja mängosõbber, üks koggoni ülleanneto ja kergemeeline poisikene. Ühhel päwal, kui Kaspri issa koddunt wälja olli sõitnud, tulli Willem temma jure ja pallus tedda, et ta pididi rahha peale hakkama temmaga mängima. Käsper, kes omma mängosõbra wägga armastas, kulis hea melega temma palwet; agga selle mängo jures ei olnud temmal suggugi õnne: ta kautas keif omma rahha, mis ta olli omma issa, onno ja täddi käest kingituseks janud. Se waewas wägga temma

füddant, nenda et temma selle ülle kibbedaste nuttis. Kui nüüd isja koddo tulli, ja Käsperi filmi näggi, mis nuttust punnased ollid, siis küsüis temma. Mis sul on, mo laps? Agga Käsper, kes muido kül öiglane ja töelik poisikenne olli, kartis nüüd sedda süüd omma isjale ülesütteldes, et ta omma rahha olli ärramänginud, ja räkis esimeste korda wallet. „Minna pannin omma rahhakotti“ — ütles ta — „selle sure kiwvi tahha, mis meie ajas on, ja nüüd ei olle tedda enam seal, warras on wist tedda ärrawarrastanud.“

Issa, kes sedda keik waggusalt tähhele panni, tundis kül warsti temma juttust, et ta olli wallet räkkinud, kulas ka hästi järrele ja sai teada, et pois omma rahha olli ärramänginud. Siis otsis temma agga parrajad aega, milal ta Käsperile wõiks üttelda, et ta olli walletanud.

Monne päwa pärrast tulli Willem jälle Käspriga mängima. Nemmad ei leppinud sel päwal mitte nenda hästi ühte: ikka olli tülli nende wahhel, kuni wimaKS Willem Käsperi kiini wöttis ja tedda mahhawiskas, nenda et temma pea koggemata wasto kiwvi kukkus ja suust ja ninnast werri wälja tulli. Käsper jooksis koddo, keik ommad filmad ja rided werrega, isjale sedda kaebama. Agga isja lükkas tedda ennesest ärra, egga wötnud temma kaebdust kuulda. „Kes teab“ — ütles ta — „kas sinno kõnne õige on? Sa olled üksford walletanud, nüüd ma ei woi sinno jutto enam uskuda.“

Need isja fannad tulletasid Käsperile mele, et ta olli isjale kord walletanud ja ta nuttis kibbedaste, parandas ennast ja ei räkkinud enam milalgi wallet.

64. Korstnapühkija.

Mitmed wannemad püüdwad ommad lapsed waigistada ehk nende wallatust kelata hirmutamise sannadega, ni kui: koddokäiatest, huntidest, karrudest ja mustast meestest, et laps hakkaks kartma ja kartuse pärast nutto mahhajatma ehk rahholist maggama jäma. Selle läbbi saab mittokord laste terwis riklutud, ehk ka ebbausf nende sisse istutud, mis neist ei tahha lahkuda, kui nemmad wannakski on sanud.

Ühhe karjamõisa rentnik, nimmega Martin, kes muido keigist auustud ja „otsekohhe mees“ olli, andis ommetegi lubba omma tüdrukutele lapsi waigistada hirmutamise sannadega. Ükskord istus Martini noorem tüttar nimmeda Klara wäljas ulse ees maas ja mängis. Korraga näggi temma, et üks pitk must mees

daks ta tedda fenna pu alla. Wimaks wöttis kartlik laps weel keik omma jõu kocko ja kiskendas ni hirmsaste, et issa ja keik majarahwas temma jure kocko jooksid. Könnelda ei wöinud temma sel filmapilgul mitte, agga ta näitas käega kattusse pole, kus se must mees weel seisib ja ennast kord pitkemaks, kord lühhemaks teggi. Issa püdis omma tüttart nüüd iggapiddi waigistada, ja kui sedda sure waewaga olli korda saatnud, siis kutsus ta sedda musta meest ennese jure. Must mees tulli kermeste rentniko kutsmise peale, agga Klara hakkas ueste wärrisema ja kartma. Wimaks, kui ta tedda hull aega olli wahtinud, tundis ta tedda ärra, et se nende ülleaedne Peter olli, kes korstnid pühkis. Ta naeris nüüd issegi omma rummalust, tootas ja lubbas omma issa wasto, et temma eddespiddi ennam ei kardata. Agga Klaral maksis se palju waewa, ette- waatmisse läbbi kartust ennesest wäljaaiada; sest mis nores põlwes on innimese sisse juurdunud, sest on pärast ka wannas põlwes raske lahti sada.

65. Öige leidja.

Üks wägga waene mees leidis ühhe rahhakotti, mis wist üks rikkas olli ärrakautanud, sest seal sees olli wägga palju rahha. Et sel waesel mehhel, kes sedda rahha leidis, kül keigest pudus olli ja et ta agga wae- walt iggapäwase leiwa ennesele wõis tenida raske tö ja waewa läbbi, siiski ei wötnud temma sest leitud rahhast ühte koppikal omma tarwituse peale. „Se ei olle mitte minno omma“, ütles temma, „ja minno kohhus on, sedda putumata jätta“. Ta andis ka ig-

galpool sedda teada, et ta hulga rahha olli leidnud. Mõnne aia pärrast tulli ommetegi selle rahha perre-mees temma jure ja andis teada misfuggune rahhakot ja kui palju rahha temmal olli kaddunud. Kui nüüd leidja nähha sai, et mehhe juttud õiged ollid, siis andis ta sedda rahha temma kätte.

Sigutud waese mehhe õige töö pärrast, kes, et temmal kül suur pudus olli, siiski leitud rahhast, mis kaua temma käes olli seisnud, ei koppikatgi ennesele wõtnud, tassus rikkas sedda head temmale aufaste. Ta ostis hea tükki põldo, ehhitas kenna maja ülles ja kinkis sedda temmale ommaseks. Nenda sai se aus leidja aega möda wägga hea seisuse sisse. Rikkas käis ka eddespidi tihti omma head sõbra watamas, sedda ta õnnelikuks olli teinud.

66. Sapapuhhastaja.

Paris, Prantsusema pealinnas, ni kui ka teistes suurtes linnades on se mood, et weikesed poisikesed weikesed toliga ja sapaharjaga möda linna käiwad ja isse-ärnanis suurte majade uste ees iggaühhe sapad rutustuste puhtaks tewad, kes sedda sowiwad, et selle läbbi wõiksid ommale mõnned koppikad tenida. Prantsusema pealinnas on nisuggusid sapapuhhastajaid wägga palju.

Rihhard, üks weike kahheteistkümnne aastane poisikene, olli omma ammeti paika ühhe kohtomaja ukse ees wõtnud. Üksford tulli üks uhkete ehhitud mees ja laskis ommad sapad temmast puhhastada. Kui töö walmis olli, pistis se mees üks tüf rahha poisikesele pihku ja läks selle sure kohtomaja sisse. Rihhard wa-

tas nüüd, kui palju ta ka palka olli sanud, agga kohkudes näggi temma, et se üks suur kuld-rahha olli. Ta mõtles kohhe, et herra ehk koggemata sedda temmale olli annud, ja wöttis nouks tedda üllesotfida, et sedda rahha wöiks taggasi anda. Sure waewaga ja hulga aia pärrast leidis ta tedda ja pakkus nüüd sedda rahha taggasi. „Mulik herra“, ütles temma, „teie ollete wast rahha assemele mulle kuld rahha annud, kui ma teie sapad puhhastasin!“

Herra, kes üks Inglisma innimene olli, sai pöifefese juttu ülle nenda süddamest ligutud, et temmal pisfarad filmi tullid. Rät temmale andes, ütles ta: „Armas laps, kas sa ei tahha kogguni minno jure jäda? ma tahhaksin sinno öiget meelt sulle tassuda.“ Rihhard, kes waene laps olli, wöttis römo-ja tännoga sedda sowimist wasto, kinkis omma toli ja harja ühhe söbrakesele ja läks omma ue herra jure. Se wöttis tedda kasa Inglismale ja laskis tedda seal hästi kolitada. Rihhard oppis holega keik oppetused, mis oppida anti, ja sai targaks mehheks. Ta reisis pärrast weel mitto teisi wöeraid maid läbbi ja sai palju oppetust ja tarkust.

Mönne aasta pärrast tulli Rihhard jälle omma isfamale taggasi, tark, ustaw ja mitmest austud mees. Siin sai temma sellesamma kohto liikmeks wallitsetud, kus temma kohtomaja ukse ees enne sapapuhhastaja olli olnud.

67. **Önsam on anda, kui wötta.**

Ühha kunninga noor poeg olli omma wagga kolitaja ja kaswataja seltsis ükskord tekäimise peal. Üh-

hest põllust mödaminnes, näggid nemmad põllu äres paar muddast meesterahwa kinga, mis nähti põllomehhe pärralt ollewad, kes seal wäljal kündis ja omma tööd praego lõppetamas olli. Wallato noor innimmene tah-tis nalja pärrast neid kingi sealt warjule peita ja pal-lus et koliherra lähheks ennast temmaga kusikus, mis seal te äres olli, ärrapetma, et saaksid nähha ja en-nast sest römustada, kui põllomees tüf aega ommad kingad waewaga pididi tagga otsima. — Arwata kül, et teine mõistlik innimene ei annud ennast mitte nisug-guse wallatuma nou sisse. Ta kelas ennemine sedda pilkamise tööd tössise melega ja tulletas kunninga poia mele, et pididi eddespidi kaunis sure rahwahulga ülle wallitsema. Mis agga olleks temmast lota, kui jubba norelt hakkaks innimesi tütama ja nende hädda nal-jaks prukima? Eks olleks — ütles mees weel — ho-pis mõnnusam, kui noor herra lähheks selle waese tal-lopoiale ennemine middagi andma, tui temma käest ärrawõtma. Andis siis nou, igga kinga sisse hõbbe taalri pista ja körwale minna, et mehhe suurt römo nähha saaksid, kui leiaks sedda warrandust. Sedda-wisi tehti. — Kui põllomehhe tö otsas olli, läks ta senna kohta, kus kingad olli mahhapannud, pistis jalla ühhe kinga sisse ja tundis, et middagi ees olli. „Tulle Summal appi!“ hüdis siis, kui sedda rahha leidis, „kelle käest on se ommetegi minno kinga sisse kukku-nud? Ehk olli waene te-käia, kes sel wiisil keik omma warrandust ärrakautas; pean töttama, et tedda kätte saan!“ Pistis rahha tasku ja panni kermeste teise kinga jalga. Agga kui wägga ehmatas temma nüüd wast ärra, kui leidis ka teise kinga seest nisammasug-

gust rahhatükki. „Egga se olle tekäiast koggemata tulnud“, ütles mees „ehk helde Jummal on sedda suurt armo ühhe halleda süddamega innimese läbbi minnule saatnud.“ — Sedda ütteldes langes mees põlwili mahha, firrutas risti pandud käed taewa pole ja lugges: „Oh armas Issa taewas, se jääb ommeti ikka tösfiseks sanaks, et sa ei jätta mitte mahha tedda, kes kibbeda hädda sees kindlaste sinno peale lodab. Sa teadsid ja näggid kül, et minno wanna naene seal koddo haige maas on; näggid, et wätimad lapsed tänna seal ilma leiwarasufeseta on ja et minno nou ei hakkanud, neile abbi fata. Müüd olled sinna, oh hallastaja Jummal, otsekui ühhe ingli läbbi sedda suurt armu minnule saatnud. Oh önnista omma keige-rikkama önnistamisega sedda hinge, kes siin sinno armastuse töriistaks ennast annud!“ Siis toufis mees ülles ja tahtis koie pole töttata, agga jälle tulli temma mele üks mötte, mis temma ka suust üllesandis: „Agga kas tohhiin ka sedda rahha ommale wötta? kui ei leia seda innimest, kes ehk sedda rahha on kautanud, eks ma ei pea siis kohtule sedda üllesandma?“

Se peale astusid möllemad, kes jalla-paika läinud, kusikust walja ja ütlesid põllomehhe wasto: „Wötta sedda rahha julgeste ennesele. Se olli sinnule arwatud. Agga, et sa ni öiglene ja jummalakartlik mees olled, kes ei tahha järsko ennese ommaks pärrida, mis olled leidnund, ja kellel se nou olli, sedda rahha omma naese ja laste heaks ennemine tallele panna, kui sedda pattusel wiwil ärraraisata; siis sago sinno öige mele tasjumiseks, — ütles kunninga poig — weel kaks taalrid sinnule jure. Egga minnagi olle sel korral mitte ilma römuta jänud; sest et süddamelikko mele-

jahhutamisega nüüd tunnen tõsiselt kannaks sedda olle-
wad, mis Issand Jeesus ütles:

„Ünsam on anda, kui wõtta.“

68. Jummalaga.

Nüüd Jummalaga ellusse!

Mo laps, ja temma karja.

Jä waggaks, olle tašjane,

Ja Jesu peale wata!

Se rahho, mis weel üllem on

Kui mõistus, olgo sinno ön. —

Jä Jesu talleks! Amen.

Zuhataja.

1. Hommiko laul.
2. Hommiko palwe.
3. Issand hoiab sind.
4. Lapselik palwe.
5. Lehm.
6. Lammaš.
7. Karjane.
8. Lapsukesed armastage teineteist.
9. Ujujad.
10. Wido.
11. Britš Oberlin.
12. Jesuse järrekkäia.
13. Suine õhto.
14. Õhto=palwe.
15. Ei se tultu, kes sind hoiab.
16. Summal on armastus.
17. Koddu=päsesed.
18. Piisukesed ja sured linnud.
19. Rituse laul.
20. Tarf karjapoišite.
21. Wõi-lilled.
22. Lööke.
23. Õpitt (Sisjak.)
24. Räggu.
25. Woidu laul.
26. Pange tähhele linnud taewa al.
27. Summal annab keit ihho=ja ello tarwitust ja toidust.
28. wilja=pead.
29. Hea süddame=tunnistus. on pehme peapaddi.
30. Immelik wal'.
31. Ömblik.
32. Summala kaitšjad käed.
33. Nelli aasta=jäggo.
34. Lutteruse kirri, mis temma omma poiale kirjutanud.
35. Kunningas ja laps.
36. Hobbune.
37. Koer.
38. Esel.
39. Sundjad ja koorma kandja.
40. Kul ja kanna.
41. Sippelgas.
42. Siil
43. Loukoer.
44. Tännulik loukoer.
45. Jannes.
46. Kannarpit.
47. Wessi.
48. Kewwade on tulnud.
49. Mehchine poišite.
50. Suur koer.
51. Süddakas trumpeter.
52. Riffus.
53. Tulle, Issand Jesus, meile woeraks!
54. Lutteruse helde meel.
55. Samaria=mees.

56. Liggimese warra ja peatoidust peab hoidma.	62. Wiim.
57. Tännulik laps.	63. Walleliko palk.
58. Sa pead omma issa ja emma auustama.	64. Korstna pühkija.
59. Õnnelik maamees.	65. Õige leidja.
60. Ustlik neegri-orri.	66. Sapa-puhhastaja.
61. Päite.	67. Õnsam on anda, kui wötta.
	68. Jummalaga.

